

Vergaderjaar 1992-1993

22 815

Regels met betrekking tot de verlening van voorzieningen aan gehandicapten (wet voorzieningen gehandicapten)

Nr. 11

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 16 maart 1993

1 Algemeen

1.1 Inleiding

De leden van de fracties hebben in het Eindverslag nog een aantal vragen gesteld en opmerkingen gemaakt, waarop wij zo duidelijk en volledig mogelijk willen reageren. Wij hopen dat daarmee nog bestaande onduidelikheden op onderdelen van het wetsontwerp worden weggenomen. Wij vertrouwen er op dat de beraadslaging zo spoedig zal plaatsvinden dat de beoogde afronding van de volledige parlementaire behandeling voor het zomerreces kan worden gehaald.

De leden van de CDA-fractie stellen dat er hiaten in de voorbereiding van deze omvangrijke bestuurlijke en administratieve operatie zijn aan te wijzen, zoals is gebleken tijdens het Mondeling Overleg van 4 februari jl. Ondanks dit feit kunnen deze leden achter de strekking van de overheveling van de RGSHG en AAW-voorzieningen naar de gemeenten en de AWBZ staan. Wel stellen deze leden met nadruk de afronding van de bestuurlijke voorbereiding per 1 juli 1993 op centraal niveau als uiterste datum aan de orde.

Wij menen dat uit de brief van 1 februari jl. met de toelichting daarop in het Mondeling Overleg en uit de nadere brief van 16 februari over het tijdschema van de wetgeving duidelijk is geworden dat alle wettelijke maatregelen, die voor deze operatie nodig zijn, tijdig tot stand kunnen komen. Daarbij gaan wij ervan uit dat ook de inzet van het parlement als medewetgever hierop gericht is. Teneinde dit nog meer zeker te stellen heeft de derde ondergetekende besloten de Ziekenfondsraad te verzoeken ook voor de gezinshulp en de ADL-assistentie een subsidieregeling voor te bereiden, voor het geval wetsvoorstel 22 904 niet tijdig tot wet is verheven.

Wat de implementatie van de wetgeving en de voorbereiding van de uitvoering betreft, willen wij juist voorkomen dat er hiaten zullen ontstaan. Op initiatief van de eerste ondergetekende is overleg gestart over de uitvoeringsaspecten van de overhevelingsoperatie, die inderdaad omvangrijk is. De VNG is zoals bekend bezig met het invoeringstraject

van de WVG, waartoe een begeleidingscommissie is ingesteld. De Zfr heeft een commissie ingesteld voor het invoeringstraject van de AWBZ-maatregelen. Wij menen dat op deze wijze de totale operatie zorgvuldig kan worden voorbereid en dat problemen die zich daarbij kunnen voordoen tijdig worden onderkend.

De leden van de PvdA-fractie ondersteunen niet zonder aarzelingen de hoofdlijn van dit wetsvoorstel omdat hun wens om ook ouderen in aanmerking te laten komen voor voorzieningen alleen in vervulling kan gaan onder handhaving van de nu beschikbare middelen. Zij onderschrijven de noodzaak van een harmonisatie van het huidige stelsel en de uitwerking daarvan door een duidelijke indeling van de voorzieningen, waarbij afstemming van de zorg en zorg op maat beter mogelijk is dan voorheen.

Deze leden betreuren het dat een aantal van hun vragen in de memorie van antwoord niet zijn beantwoord en herinneren aan de toezegging die de eerste ondergetekende hierover in het Mondeling Overleg heeft gedaan.

Wij hopen de leden van de PvdA-fractie met de beantwoording in deze nota voldoende duidelijkheid te geven. De noodzaak van harmonisatie van het huidige stelsel, die deze leden onderschrijven, betreft mede de noodzaak om ouderen in het herziene stelsel gelijke aanspraken te geven. Wij herhalen nog eens dat juist deze herziening de voorwaarden schept om op basis van de nu beschikbare middelen toch op verantwoorde wijze in de zorg voor gehandicapten met uitbreiding naar 65-plussers te kunnen voorzien. Zoals deze leden aangeven wordt afstemming van de zorg en zorg op maat immers beter mogelijk. Dit geldt zowel voor de overdracht van de vervoersvoorzieningen uit de AAW naar de gemeenten als voor de overdracht van de zorgvoorzieningen naar de zorgverzekeraars. In bredere beleidskaders kan het voorzieningenbeleid voor gehandicapten en ouderen verder worden ontwikkeld, de doelmatigheid van de zorg worden vergroot en het bereik naar 65-plussers worden uitgebreid. Dit is niet alleen wenselijk maar onontkoombaar nu de ongelijkheid ook bij de 65-plussers steeds groter wordt. Reeds circa één-derde van de AAW-ers met voorzieningen betreft gehandicapten boven 65 jaar. De huidige verschillen in aanspraken achten wij dan ook niet langer houdbaar.

De leden van de VVD-fractie geven aan dat hun oordeel over dit wetsvoorstel nog verre van positief is. Op vele belangrijke onderdelen van het wetsvoorstel zijn volgens deze leden de antwoorden van de regering weinig bevredigend geweest en is een essentiële onderbouwing van de in de memorie van toelichting ingenomen standpunten en uitgesproken verwachtingen achterwege gebleven. Op een aantal andere aspecten verwijst de regering naar nadere regelen, nader overleg of naar een nog niet bekend wetsvoorstel. Deze leden stellen vast dat door hun essentieel geachte informatie niet tijdig beschikbaar zal zijn voor het eindoordeel over dit wetsvoorstel.

Wij beseffen dat de leden van de VVD-fractie door ons nog niet zijn overtuigd. Wat de door deze leden genoemde onduidelijkheden betreft, wijzen wij op het volgende. In deze nota worden de nadere regelen aangegeven en toegelicht, die wij zullen treffen. Ook wordt nader ingegaan op het overleg dat in verschillende verbanden over de implementatie van de nieuwe wetgeving wordt gevoerd. Tevens wordt alvast voorlopig ingegaan op het wetsvoorstel over de premieplicht voor boven 65-jarigen dat spoedig zal worden ingediend. Wij menen dat de essentiële informatie voor een eindoordeel over dit wetsontwerp daarmee beschikbaar is.

De leden van de fractie van D66 stellen tot hun spijt vast dat op een

aantal hoofdelementen de regering er niet in geslaagd is om hen voor het wetsontwerp te winnen. Ernstige twijfels blijven er over de gewenste één-loketstructuur en de door de decentralisatie verminderde rechtszekerheid. Ook handhaven deze leden hun oordeel dat een te groot beroep op de solidariteit wordt gedaan doordat de uitbreiding van de kring van gerechtigden ten koste gaat van de financiering van de voorzieningen bij invoering van de beide relevante wetten. De leden van de fractie van D66 constateren dat de regering niet inziet hoe door meer wetgeving de toekomstige verstrekking van voorzieningen door gemeenten aan gehandicapten beter is te waarborgen. Nog los van de vraag of dan de hele operatie wel doorgang moet vinden, past hier de vaststelling dat omtrent het niveau c.q. de inhoud van het voorzieningenpakket uiteraard wel degelijk meer valt vast te leggen, aldus deze leden.

Wij erkennen dat de stelselherziening niet voorziet in één loket voor alle voorzieningen. Het samenbrengen van leefvoorzieningen bij de gemeenten en zorgvoorzieningen bij de zorgverzekeraars zien wij echter als een grote verbetering ten opzichte van het huidige stelsel. De rechtszekerheid blijft naar onze mening voldoende gewaarborgd door de wettelijke zorgplicht van de gemeenten en de uitwerking daarvan bij verordening, met de rechterlijke toets in beroep.

De beschikbare financiële middelen zijn naar onze mening toereikend om in de uitbreiding van de kring van gerechtigden op verantwoorde wijze te voorzien.

Wij menen dat er sprake is en kan blijven van een zorgvuldige behandeling van de wetgeving. Mede door het overgangsrecht en voorts door zorgvuldige overdracht zal er continuïteit kunnen blijven in de voorzieningenverstrekking. Wij bestrijden niet dat over het voorzieningenpakket meer wettelijk kan worden vastgelegd maar hebben eerder uiteengezet waarom wij dit een ongewenste regulering van bovenaf vinden. In het kader van de AAW zijn de voorzieningen ook niet wettelijk omschreven en heeft de voorzieningenverstrekking zich steeds naar behoefte kunnen ontwikkelen. Wij zien niet in waarom aan de gemeenten hiervoor niet dezelfde ruimte moet worden gegeven, waarbij uiteraard de nu bestaande voorzieningen mede zullen worden betrokken.

Op de vraag van deze leden over de argumentatie van de Raad van State zijn wij naar onze mening voldoende ingegaan in het Nader Rapport en de toelichting op het wetsontwerp.

De leden van de fractie van Groen Links constateren dat de regering hun verontrusting op geen enkele wijze heeft weggenomen. Op veel van de door deze leden gestelde vragen en gemaakte opmerkingen is onvoldoende dan wel bagatelliserend ingegaan, ondermeer over de verwachte verbrokkeling in het nieuwe stelsel, de rechtsongelijkheid, het verschil tussen gemeenten in voorzieningenniveau, het verlies aan expertise in de uitvoering en de interpretatie van de zorgplicht.

Wij menen dat wij voldoende hebben toegelicht waarom de stelselherziening tot minder verbrokkeling leidt en wat de betekenis is van de gemeentelijke zorgplicht. Ook voor de kwaliteit van de uitvoering hebben wij aandacht. Over de inschakeling van de bestaande expertise en het kwaliteitsbeleid voor hulpmiddelen voeren wij overleg met de betrokken partijen.

Wij zien verschillen in aanspraken als gevolg van maatwerk door afstemming op de woon- en leefsituatie niet als rechtsongelijkheid. Verschillen in voorzieningenniveau tussen gemeenten zijn inherent aan de keuze voor decentralisatie en achten wij aanvaardbaar mits er sprake blijft van toereikende zorg, afgestemd op de lokale situatie.

De leden van de SGP-fractie zijn op een aantal punten onvoldoende overtuigd. Met name over het waarborgen van de kwaliteit van de voorzieningen en over de afstemming tussen de verschillende instanties die voorzieningen verstrekken, behouden deze leden hun zorgen. De leden van de GPV-fractie staan welwillend tegenover het streven de gehandicaptenvoorzieningen te decentraliseren. Zij constateren echter tot hun spijt dat er ook na de memorie van antwoord nog vele vragen en twijfels bij hen leven over een zorgvuldig verloop van deze operatie.

Het lid van de RPF-fractie heeft na de beantwoording van zijn vragen nog enkele resterende opmerkingen c.q. vragen.

Wij beogen voortzetting van het kwaliteitsbeleid, dat met name voor vervoersmiddelen, rolstoelen en hulpmiddelen wordt gevoerd. Door de duidelijke toedeling van werkvoorzieningen naar bedrijfsverenigingen, leefvoorzieningen naar gemeenten en zorgvoorzieningen naar de zorgverzekeraars wordt ook meer helderheid verschaft bij de afstemming tussen de betrokken instanties. Op het zorgvuldige verloop van de operatie, waarover de leden van GPV-fractie niet gerust zijn, zijn wij hiervoor in reactie op andere fracties reeds ingegaan.

De brief van 16 februari 1993 over het voorgestane tijdschema (kamerstukken II, 1992-1993, 22 815 en 22 904, nr. 9) heeft de bezorgdheid bij de leden van de CDA-fractie over de overheveling van voorzieningen naar de AWBZ nog niet weggenomen. Wel hebben deze leden er met instemming van kennisgenomen dat bij brief van 1 februari 1993 aan de Ziekenfondsraad is verzocht uiterlijk 1 mei 1993 nader te adviseren over de noodzakelijke wijzigingen in de Regeling hulpmiddelen AWBZ. Vaststelling van de in de brief van 1 februari 1993 aangekondigde wijzigingen van de Regeling hulpmiddelen AWBZ en de Regeling farmaceutische hulp kan dan ook kort na aanvaarding van het onderhavige voorstel van wet door de Eerste Kamer der Staten-Generaal plaatsvinden.

De bezorgdheid van de leden van de CDA-fractie richt zich met name op de overheveling van de gezinshulp en de ADL-assistentie naar de AWBZ. Juist omdat de overheveling van deze voorzieningen onderdeel is dan wel zal zijn van het wetsvoorstel houdende wettelijke regeling van aanspraak op zorg in de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en wijziging van enige andere wetten (nr. 22 904), zijn deze leden bevreesd voor een onuitvoerbare vertraging. Daarom pleiten deze hier aan het woord zijnde leden er voor de gezinshulp en de ADL-assistentie evenals de woningaanpassingen boven de f 45 000 en de meerkosten van het ADL-clusterwonen in een subsidieregeling uit hoofde van de Wet financiering volksverzekeringen onder te brengen. In reactie hierop merken wij op dat wij zeer hechten aan regeling van de gezinshulp en de ADL-assistentie in het kader van wetsvoorstel 22 904. Immers, op die manier komt de samenhang met de functiegerichte omschrijving van verzorging, zoals die in het voorgestelde artikel 6e van wetsvoorstel 22 904 is opgenomen, het best tot zijn recht. Hierdoor krijgen verzekeraars de mogelijkheden om via het sluiten van overeenkomsten met personen of instellingen die verzorging verlenen, het gebruik van de gezinshulp te beïnvloeden en zodoende kunnen zij invloed uitoefenen op de kosten die met deze zorg samenhangen. Ook kunnen zij daarmee bevorderen dat de meest doelmatige vorm van zorg wordt geboden aan verzekerden. Zodoende kunnen verzekeraars invulling geven aan de doelstellingen die met de invoering van functiegerichte omschrijvingen in de AWBZ beoogd worden.

Wij onderkennen echter met de leden van de CDA-fractie de mogelijkheid dat de parlementaire behandeling van wetsvoorstel 22 904 vertraging zou kunnen oplopen in vergelijking met het op 16 februari

1993 gepresenteerde tijdschema. Dit zou voor de voorbereidende werkzaamheden van de uitvoerende instanties tot grote onduidelijkheid kunnen leiden, met name als de onverhoopte vertraging zou toenemen. Teneinde een dergelijke ongewenste situatie, die zou ontstaan door vertraging bij de behandeling van wetsvoorstel 22 904, te voorkomen is besloten de Ziekenfondsraad bij wijze van voorzorg te verzoeken ook voor de gezinshulp en de ADL-assistentie een subsidieregeling op grond van artikel 39, derde lid, onder h, van de Wet financiering volksverzekeringen voor te bereiden. In het geval de WVG per 1 januari 1994 in werking treedt en het wetsvoorstel 22 904 op dat moment nog niet tot wet is verheven en van kracht is geworden, kan dan deze subsidiëring van de gezinshulp en de ADL-assistentie per 1 januari 1994 in werking treden. Deze subsidiëring komt dan te vervallen op het tijdstip dat de functiegerichte omschrijving van verzorging en verpleging in het kader van de AWBZ van kracht wordt. Overigens dient hierbij te worden aangekend dat het voor een goede voorbereiding van de uitvoering niet noodzakelijk is dat deze subsidieregeling reeds per 1 juli 1993 geheel is afgerond. Het streven is erop gericht dat deze subsidieregeling op 1 september 1993, zo nodig, kan worden vastgesteld.

De uitvoeringsorganen hebben dan nog voldoende tijd om daar op in te spelen. Wat betreft de opmerking die de leden van de CDA-fractie maken over de keuze om de woningaanpassingen duurder dan f 45 000 en de meerkosten bij ADL-clusterwoningen in een subsidieregeling op grond van de WFV onder te brengen, kan worden opgemerkt dat deze keuze inderdaad geen enkele relatie heeft met de indicatievereisten. In de brief van 1 februari 1993 zijn in § III.2 de argumenten vermeld die tot de keuze voor subsidiëring hebben geleid. Het gaat hier om beperkte doelgroepen, deze voorzieningen zijn nauwelijks als aanspraak in de AWBZ te regelen en bij de subsidiëring vanuit de Zfr kan centrale planning en registratie vorm worden gegeven.

De vraag van de leden van de fractie van D66 met betrekking tot deskundigenadvies wordt in paragraaf 5.1 beantwoord.

De leden van de fractie van D66 vragen aan te geven waarom het SVr-alternatief door de regering een onjuiste keuze wordt bevonden. Het argument dat het SVr-alternatief strijdig zou zijn met de decentralisatie-impuls doet wat merkwaardig aan, nu de sterke inhoudelijke relatie tussen woon- en vervoersvoorzieningen daarbij als belangrijke reden wordt aangehaald. Zagen deze leden het goed dat vervoer en wonen zowel inhoudelijk als uitvoeringstechnisch toch goed te (onder)scheiden zijn?

De SVr stelt een voorzieningenwet voor waarin het pakket leefvoorzieningen zo concreet mogelijk wordt omschreven. Met het SVr-alternatief wordt een van de belangrijke uitgangspunten van de herstructurering niet bereikt namelijk het uitgangspunt dat zeggenschap over toekenning van subsidie en voorzieningen dient samen te gaan met budgetverantwoordelijkheid. Bovendien staan wij negatief tegenover een limitatief omschreven verstrekkingenpakket zoals de SVr voorstelt, omdat een dergelijk pakket zorg op maat zou belemmeren en ongewenste centrale regelgeving met zich brengt. De voorzieningenwet naar SVr-model zou door de bedrijfsverenigingen moeten worden uitgevoerd en uit premie-opbrengsten worden gefinancierd en zou derhalve niet voldoen aan het uitgangspunt van budget verantwoordelijkheid. Ondanks de limitatieve opsomming, zou de «open eind financiering» van de AAW blijven bestaan en zal de premie AAW bij toenemende vraag naar voorzieningen stijgen. De financiële beheersbaarheid van deze wet zou daardoor niet bereikt worden. Uitbreiding van de werkingsfeer naar boven 65-jarigen

van de thans in de AAW geregelde voorzieningen zal met een dergelijke voorzieningenwet niet budgettair neutraal kunnen geschieden. In antwoord op de vraag van deze leden over hun mening dat vervoer en wonen zowel inhoudelijk als uitvoeringstechnisch toch goed te (onder)scheiden zijn merken wij op dat wij een sterke inhoudelijke relatie zien tussen woon- en vervoersvoorzieningen enerzijds en het gemeentelijk beleid anderzijds. Bedrijfsverenigingen kunnen mogelijkwijs aansluiten op het gemeentelijk beleid, maar geen werkelijke invloed uitoefenen op de lokale huisvestings- en vervoersmogelijkheden. De gemeenten zelf hebben mogelijkheden om een samenhangend beleid te voeren voor huisvesting en vervoer op lokaal en regionaal niveau. Deze overwegingen spelen bij de decentralisatie-impuls een belangrijke rol.

1.2 Uitbreiding van AAW-voorzieningen naar ouderen en het vraagstuk van de premieplicht AAW

Leden van verschillende fracties stellen vragen, maken respectievelijk opmerkingen over het nog in te dienen wetsvoorstel wijziging premieheffing boven-65-jarigen. Wij willen allereerst ingaan op vragen en opmerkingen die op de een of andere manier blijk geven van een veronderstelde samenhang tussen het nog in te dienen wetsvoorstel wijziging premieheffing boven 65-jarigen en het onderhavige wetsvoorstel. De leden van de fractie van de VVD maken de opmerking dat zij er moeite mee hebben dat in het kader van onderhavig wetsvoorstel een integraal beeld ontbreekt over de toekomstige financiering, de premie- en verzekeringsplicht van boven 65-jarigen en de mogelijke inkomenseffecten. De leden van de CDA-fractie vragen waarom de kwestie van het definitief handhaven van de leeftijdsgrens voor de verzekerings- en premieplicht AAW van 65 jaar niet in het Wetsvoorstel voorzieningen gehandicapten geregeld wordt.

In reactie op deze opmerking en vraag willen wij erop wijzen dat onderhavig wetsvoorstel niet meer en niet minder dan de decentralisatie van voorzieningen aan de gemeenten regelt. De financiering van de AAW en het daarmee samenhangende vraagstuk van de verzekerings- en premieplicht van boven 65-jarigen staat daar volkomen los van. Wij lichten dat toe. Uitgangspunt is dat de voorzieningen aan de gemeenten worden gedecentraliseerd en dat de financiering via het gemeentefonds plaatsvindt. In het geval dat de AAW, zoals wordt voorgesteld in het wetsvoorstel dat nu bij de Raad van State ligt, weer volledig premiegefinancierd gaat worden, geldt dat uitsluitend nog voor de uitkeringen en de in de AAW gehandhaafde werkvoorzieningen. De rijksbijdrage aan het AAF wordt volledig teruggetrokken. Een deel daarvan, namelijk dat deel dat voorheen betrekking had op de AAW-voorzieningen, wordt dan als het ware omgezet in een toevoeging aan het gemeentefonds. De gedecentraliseerde AAW-voorzieningen blijven daarmee uit belastingmiddelen gefinancierd.

Mocht, in tegenstelling tot het eerdergenoemde wetsvoorstel, de AAW – net als nu – toch grotendeels uit rijksbijdragen blijven worden gefinancierd – het uitgangspunt blijft dat de AAW-voorzieningen worden gedecentraliseerd aan de gemeenten – dan moet het bedrag aan rijksbijdragen aan het AAF worden verminderd met het bedrag dat thans is gemoeid met de voorzieningen. Dit bedrag moet dan vanuit de algemene middelen aan het gemeentefonds worden toegevoegd. M.a.w. voor de onderhavige wet is niet van belang op welke wijze de AAW na 1 januari 1994 gefinancierd gaat worden. Evenmin is het zo dat onderhavige wet daarop vooruit loopt.

Om deze reden, dit tevens in antwoord op een vraag van de CDA-fractie, laat het onderhavige wetsvoorstel zich op geen enkele wijze uit over de verzekerings- en premieplicht van boven 65-jarigen. Alle

opties blijven wat dat betreft in onderhavige wet nog open. Het vraagstuk van de leeftijdsgrens voor de verzekerings- en premieplicht AAW van 65 jaar achten wij een op zichzelf staande en fundamentele zaak waarvoor een apart wetsvoorstel met advisering door de Raad van State nodig is.

Wat betreft de gestelde vragen met betrekking tot de inhoud van het bedoelde wetsvoorstel willen wij opmerken dat het niet gebruikelijk is om over een wetsvoorstel dat voor advies bij de Raad van State ligt, al in discussie te gaan met de Kamer. Om die reden maar ook in het licht van bovenstaand betoog geven wij er de voorkeur aan deze vragen aan de orde te doen komen tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel wijziging premieheffing boven-65-jarigen. Het betreft de vragen van de leden van de PvdA-fractie en de leden van de D66-fractie naar de juridische houdbaarheid van de premieheffing Anw bij boven-65-jarigen, de vragen van de leden van de PvdA-fractie en het lid van de RPF-fractie naar de argumenten om de situatie die nu bestaat tot 1994 (namelijk naast AAW- en AWW-premie een rijksbijdrage voor deze wetten) niet structureel te handhaven en vragen van de leden van de PvdA-fractie over de financiële gevolgen van dit wetsvoorstel voor verschillende inkomensgroepen.

Ook vragen van het lid van de RPF-fractie waarom het inkomenspolitieke argument, dat steeds gegolden heeft om boven-65-jarigen geen AWW-premie te laten betalen, niet meer opgaat, kunnen volgens ons beter behandeld worden tijdens de parlementaire behandeling van het betreffende wetsvoorstel.

Dat geldt tenslotte ook voor vragen van de leden van de GPV-fractie naar de financiële consequenties indien boven-65-jarige, verzekerde en premieplichtige personen recht zouden krijgen op AAW-uitkering.

De leden van de D66-fractie vragen naar de juridische risico's in het geval dat de leefvoorzieningen nog in de AAW zouden zijn en boven-65-jarigen na het vervallen van de leeftijdsgrens in de AAW wel recht zouden hebben op die voorzieningen maar niet op uitkering. Naar de mening van het kabinet blijven er dan juridische risico's. Hierbij baseert het kabinet zich niet direct op een Raad van State-advies, omdat de Raad van State zich niet over de hiervoor geschetste situatie heeft uitgelaten. De Raad van State heeft wel de vraag onder ogen gezien of premieheffing zonder uitkeringsrechten niet in strijd is met het Bupo-verdrag, en geadviseerd de verzekerings- en premieplicht voor boven-65-jarigen te heroverwegen indien de twijfel naar de juridische houdbaarheid en rechtvaardigheidsgrond van deze verzekerings- en premieplicht niet zou kunnen worden weggenomen. Die twijfels zijn bij ons niet weg. Zo houden wij het voor mogelijk dat ingeval van verzekerings- en premieplicht van boven 65-jarigen de juridische consequentie is dat bij onvolledige AOW-opbouw de AAW-uitkering kan samenlopen met de AOW-uitkering.

Het lid van de RPF-fractie vraagt waarom de regering niet in een eerder stadium tot de conclusie is gekomen dat door het verzekerd- en premieplichtig zijn voor de AAW van boven-65-jarigen er recht op uitkering voor die groep zou ontstaan.

Deze zaak ligt echter niet zo eenvoudig als dit lid wellicht meent. Tijdens de parlementaire behandeling van de oorspronkelijke voorstellen voor het laten vervallen van de leeftijdsgrens in de AAW was er al sprake van dat het vervallen van de leeftijdsgrens voor de verzekerings- en premieplicht AAW een vermoeden van ongelijke behandeling zou opleveren. De Raad van State heeft er in zijn advies bij het wetsvoorstel Tweede verlenging wet tijdelijke handhaving leeftijdsgrens verzekerings-

en premieplicht AAW op gewezen dat na in werking treden van de horizonbepaling van de wet Tijdelijke handhaving leeftijdsgrens verzeke- rings- en premieplicht AAW en de Wet voorzieningen gehandicapten tegenover de premieplicht AAW in het algemeen geen recht op prestatie op grond van de AAW staat. Vanwege het risico dat alsdan in de sfeer van uitkeringen zou worden gelopen heeft het kabinet voorgesteld de leeftijdsgrens te handhaven.

De leden van de fractie van D66 hebben gevraagd of het niet beter is, gezien de uitleg van het begrip «geleidelijk» om dat begrip uit de consi- derans weg te laten, omdat er slechts sprake zou zijn van mogelijke situaties en er zeker geen algemene geldigheid van toepassing is. In het verlengde van deze vraag hebben deze leden geïnformeerd of hetzelfde niet geldt voor het begrip «passend».

Voorzover de leden van de fractie van D66 met de aanduiding «mogelijke situaties» erop doelen dat de periode plaatselijk kan verschillen waarbinnen de gelijkstelling van personen van 65 jaar en ouder (nieuwe gevallen) met bestaande gevallen feitelijk geraliseerd wordt, is er inderdaad geen sprake van algemene geldigheid. Niettemin zien wij, anders dan deze leden, in het ontbreken van deze algemene geldigheid geen aanleiding om het begrip «geleidelijk» uit de considerans te schrappen. Het doen vervallen van dit begrip in de considerans zou namelijk de indruk kunnen wekken dat vanaf het moment van inwerking- treding van de wet oude en nieuwe gevallen in alle opzichten gelijk behandeld zouden worden. Een dergelijke gelijkstelling in alle gevallen in alle gemeenten met ingang van de datum van inwerkingtreding van de wet volgt echter niet uit de inhoud van het wetsvoorstel en wij achten het dan ook gewenst dat de considerans daarover duidelijkheid verschaft.

Het begrip «passend» mag naar onze mening evenmin in de consi- derans ontbreken. Zoals wij reeds in de memorie van antwoord hebben aangegeven heeft het woord «passend» betrekking op de voorzieningen- behoefte. Weliswaar leidt het wetsvoorstel er niet toe dat alle personen van 65 jaar, ongeacht hun woonplaats, vanaf een en hetzelfde tijdstip precies dezelfde voorzieningen kunnen ontvangen als personen die voorheen al een AAW-voorziening hadden, het wetsvoorstel brengt wel met zich mee dat vanaf de datum van inwerkingtreding ook aan personen van 65 jaar en ouder adequate voorzieningen verleend moeten worden. Wij beschouwen dit als een wezenlijk onderdeel van het voorstel en menen dan ook dat dit in de considerans vermeld dient te worden.

De leden van de fractie van D66 vragen de regering alsnog een reactie te geven op de opmerking van de Raad van State dat de keuze van budgettaire neutraliteit binnen de voorzieningen een wel heel sterke wissel trekt op de solidariteit van jongere gehandicapten met de oudere en dat het veel meer voor de hand zou liggen de budgettaire neutraliteit, als daar al voor gekozen zou moeten worden, van toepassing te maken op de hele rijksbegroting. Ook de leden van de fractie van Groen Links stellen de vraag waarom budgettaire neutraliteit niet is betrokken op de gehele rijksbegroting.

Na hetgeen daarover al is opgemerkt in eerdere schriftelijke stukken wordt in deze nota naar aanleiding van het eindverslag op het uitgangspunt van budgettaire neutraliteit zelf niet meer ingegaan. Wel op het verband dat de leden van de fractie van D66 en Groen Links leggen met de gehele rijksbegroting.

De vraag waarom budgettaire neutraliteit niet is betrokken op de gehele rijksbegroting is feitelijk de vraag waarom de meeruitgaven aan voorzieningen als gevolg van uitbreiding van de doelgroep naar boven

65-jarigen niet worden geaccepteerd en gecompenseerd door elders op de rijksbegroting om te buigen. De reden waarom de regering voor dat laatste niet gekozen heeft is het uitgangspunt van de budgetdiscipline dat de financiering van beleidsintensiveringen zoveel mogelijk moet worden gevonden op hetzelfde beleidsterrein als waar die intensiveringen plaatsvinden. In dit verband willen wij in herinnering brengen dat wij voorgesteld hebben om de opbrengsten van het, overigens op zichzelf staande voorstel in de AOW de 50/50-systematiek te introduceren, in te zetten om volledige budgettaire neutraliteit te bewerkstelligen.

De leden van de fractie van Groen Links willen voorts weten waarom de (door deze leden zo genoemde) gefiscaliseerde AAW-premiebetaling door ouderen sinds 1990 als gevolg van het plan-Oort buiten beschouwing blijft.

In het Nader Rapport en in de memorie van toelichting heeft de regering, naar aanleiding van het advies van de Raad van State, uitvoerige passages opgenomen over de bijdrage van boven 65-jarigen aan de belastinginkomsten en het feit dat de AAW de laatste jaren grotendeels uit rijksbijdragen is gefinancierd. In de memorie van antwoord heeft de regering, in antwoord op een vrijwel identieke vraag van de leden van VVD-fractie, aangegeven het niet anders te kunnen zien dan dat als gevolg van toekenning van AAW-voorzieningen aan boven 65-jarigen zonder de restrictie van budgettaire neutraliteit het tarief in de eerste schijf zal moeten worden verhoogd.

De leden van de D66-fractie vragen of de regering er zich van bewust is dat er cumulatieve effecten zullen optreden door samenloop van wijzigingen in de voorzieningenwetgeving, de TBA-maatregelen en AAW-wetgeving.

De regering heeft in de memorie van antwoord aangegeven dat voor het krijgen van een voorziening andere criteria gelden dan voor het krijgen van een arbeidsongeschiktheidsuitkering, maar wij zijn het eens met deze leden dat er een samenloop kan optreden tussen de voorzieningenwetgeving, TBA en de AAW-wetgeving. Daarbij dient wel aangekend te worden dat bij TBA besloten is om bestaande gevallen te ontzien.

Daarnaast behoeft de mogelijke samenloop tussen TBA en de voorzieningenwetgeving nuancering. Zoals ook in de memorie van antwoord is weergegeven betreft het hier verschillende doelgroepen. Bekend is dat circa de helft van de huidige voorzieningen wordt verstrekt aan de categorieën vroeggehandicapten en overige gehandicapten. Deze laatste behoren niet tot de doelgroep van TBA, want het zijn geen WAO'ers.

Tevens is bekend dat thans reeds circa 1/3 van het totale voorzieningenbestand in de AAW aan boven-65-jarigen wordt verstrekt. Deze personen hebben al voor hun 65-ste een voorziening gekregen. Ook de boven 65-jarigen worden niet getroffen door TBA.

Ten aanzien van de samenloop tussen WVG en de AAW-wetgeving kan een analoge redenering worden gevolgd. De AAW-wetgeving heeft met name gevolgen voor een beperkte groep zelfstandigen. Tevens is bekend dat slechts 2% van de voorzieningen wordt verstrekt aan zelfstandigen. De samenloop tussen WVG en AAW-wetgeving is dus heel gering.

1.3 *Decentralisatie, rechtsgelijkheid en de één-loket benadering*

De leden van de CDA-fractie hebben naar aanleiding van de in de memorie van antwoord vervatte zin: «Wel kan de kostenontwikkeling die gemeente aanleiding geven de mogelijkheden tot kostenbeheersing die de wet biedt te gebruiken en de verordening bij te stellen» de vraag

gesteld in welke mate de verordening terug kan slaan op de inkomens van groepen gehandicapten, c.q. ouders van gehandicapten die in de voorstellen van deze wet voor wat betreft de eigen bijdragen niet worden gemaximeerd. Tevens willen zij vernemen wanneer de regels voor het stellen van eigen bijdragen gereed zijn en of deze nog aan de Kamer worden voorgelegd.

De leden van de fractie van D66 hebben met betrekking tot de hiervoor geciteerde zin uit de memorie van antwoord de vraag gesteld of de bijstelling van de verordening betekent dat een hogere bijdrage voor een bepaalde voorziening zal worden gevraagd. Indien het antwoord op deze vraag bevestigend zou zijn, zo vervolgen deze aan het woord zijnde leden, kan dan feitelijk nog wel worden gesproken over een «recht» van de gehandicapte op een voorziening. Is het niet veeleer zo dat een bepaalde groep gehandicapten op grond van hun inkomen van het recht op (bepaalde) voorzieningen kan worden uitgesloten, dan wel dat dit recht door de hoogte van de eigen bijdragen niets meer voorstelt?

De leden van de fractie van Groen Links vragen wat met de hiervoor aangehaalde zin uit de memorie van antwoord bedoeld is. Wordt, zo vragen deze aan het woord zijnde leden, de interpretatie van de zorgplicht afhankelijk van de financiële situatie in een gemeente? Hoe kan een gemeente voldoen aan zijn zorgplicht wanneer het budget verbruikt is? Zal de verordening worden bijgesteld zodra de financiële situatie daarom vraagt en wat betekent dat voor de rechtzekerheid van de «lopende gevallen»? Als de verordening voortdurend kan worden bijgesteld, welk houvast heeft de rechter dan nog?

De leden van de GPV-fractie vragen of het bijstellen van de verordening naar aanleiding van de kostenontwikkeling altijd een vermindering van het recht op voorzieningen zal betekenen. Of moet, zo vervolgen deze leden, bij kostenbeheersing altijd worden gedacht aan wijziging van inkomensgrenzen of verhoging van eigen bijdragen en kan het netto-effect daarvan niet zijn dat een categorie om financiële redenen de voorzieningen buiten bereik ziet komen. Tevens attenderen deze leden erop dat het toch voor zou kunnen komen dat het voorzieningenbudget voor het eind van het jaar is uitgeput. Betekent dit dan dat wie daarna komt toch achter het net vist?

Het vraagstuk van de eigen bijdragen en de (inkomensafhankelijke) financiële tegemoetkomingen komt ook in de volgende paragrafen terug.

In paragraaf 2.1 attenderen de leden van de fractie van D66 op het aspect dat het inkomensafhankelijk maken van voorzieningen, in tegenstelling tot de eigen bijdragen, zelfs niet aan beperkingen onderhevig is.

In het verlengde van die constatering stellen deze leden de vraag of iemand, ingeval gemeenten bewust of door omstandigheden gedwongen erg hoge eigen bijdragen vaststellen of scherpe inkomensgrenzen hanteren, niet slechts via de rechter kan proberen de bereikbaarheid van de voorzieningen te waarborgen. Heeft alsdan de zorgplicht wel de directe werking die de regering eraan toedicht?

In paragraaf 2.2. geven de leden van de PvdA-fractie te kennen benieuwd te zijn naar de nadere regels die de regering gaat stellen voor de maximum eigen bijdrage en willen daarover ook nader geïnformeerd worden. Met betrekking tot de relatie met de bijzondere bijstand stellen deze leden tevens de vraag of voor een persoon die voor de eigen bijdrage een beroep doet op de bijzondere bijstand, het drempelbedrag nog geldt.

Naar de mening van de leden van de VVD-fractie bestaat er met betrekking tot de aspecten «eigen bijdragen» en «inkomensafhankelijkheid» maximale onduidelijkheid. Ook deze aan het woord zijnde leden geven de wens te kennen vooraf meer inzicht te krijgen in de opvattingen van de regering over de hoogte en de maximering van de eigen bijdragen, zoals die in nadere regels worden vastgelegd. In dit verband

geven zij te kennen bevreesd te zijn dat de aandacht van de regering alleen uitgaat naar de lagere inkomens.

In de onderhavige paragraaf vragen ook de leden van de D66-fractie of reeds aangegeven kan worden wat de te stellen nadere regels zullen inhouden. De leden van de SGP-fractie hebben de vraag gesteld of het niet zinvol zou zijn om ook voor andere inkomensgroepen maximum vaste bijdragen vast te stellen. Deze leden zijn met name bevreesd dat gezinnen of personen met een middeninkomen door een cumulatie van eigen bijdragen, met name wanneer daar een bijdrage in de kosten van woningaanpassing bijkomt, financieel in de verdrukking kunnen komen.

Naar aanleiding van de passage in de memorie van antwoord dat de financiële medeverantwoordelijkheid van de gehandicapte er nooit toe mag leiden dat voorzieningen onbereikbaar worden, heeft het lid van de RPF-fractie tenslotte de vraag gesteld of dat kan betekenen dat een gehandicapte die geen eigen bijdrage kan betalen, ontslagen wordt van zijn betalingsplicht.

Gelet op de inhoud en strekking van deze vragen zijn wij na herbezinning op de tekst van artikel 5, derde lid, van het wetsvoorstel tot de slotsom gekomen dat het wenselijk is om de wettelijke basis op grond waarvan de door de gemeenten te vorderen eigen bijdragen gemaximeerd kunnen worden te verbreden. Zo sluit de voorgestelde tekst van het onderhavige artikellid – de leden van onderscheidenlijk de fractie van het CDA, van D66, van het GPV, van de VVD en van het SGP attenderen daarop – het risico niet op voorhand uit dat de eigen bijdragen onevenredig zwaar kunnen drukken op die inkomens waarop de (te stellen) nadere regels geen betrekking hebben.

In aanmerking nemende dat een van de uitgangspunten van de WVG is dat voorzieningen voor gehandicapten financieel bereikbaar moeten zijn, ongeacht de hoogte van hun inkomen, achten wij het bij nader inzien ongewenst dat de voorgestelde tekst het hiervoor bedoelde risico in zich blijft dragen.

Kritische beschouwing van het voorgestelde artikellid heeft eveneens tot de conclusie geleid dat het aanbeveling verdient om de beperking dat slechts «per kalenderjaar» een maximum aan de eigen bijdragen gesteld kan worden, te schrappen. Hoewel er uiteraard niets op tegen is dat een gehandicapte een in een bepaald kalenderjaar vastgestelde eigen bijdrage gespreid betaalt, draagt deze beperking bij nader inzien het risico in zich dat gemeenten voor een en dezelfde voorziening voor een reeks van jaren, telkens in elk nieuw kalenderjaar weer opnieuw een (al dan niet maximale) eigen bijdrage zouden kunnen vaststellen.

Zou dit risico intreden dan zou de voorzieningenverstrekking op grond van de WVG in wezen gelijk komen te staan met de verlening van bijzondere bijstand voor duurzame gebruiksgoederen. Wij achten dit ongewenst. Uitgangspunt van de voorzieningenverstrekking is niet dat de gehandicapte in beginsel zelf zijn voorzieningen moet betalen en wanneer hij door omstandigheden dat niet niet kan doen, hij alsdan een beroep op de gemeente kan doen (bijstand); uitgangspunt van de voorzieningenverstrekking is dat de gemeente gehouden is om bepaalde beperkingen die de gehandicapte ondervindt, door middel van voorzieningen te verminderen. Daarbij is het de gemeente toegestaan om binnen bepaalde (bij nadere regels te stellen) grenzen, van de gehandicapte een eigen bijdrage te vragen.

Voormelde risico's in ogenschouw nemende hebben wij er alsnog voor gekozen om het onderhavige artikellid in meer algemene bewoordingen te redigeren. In de nota van wijziging is hierin voorzien. Tevens is, mede naar aanleiding van het signalement van de leden van de fractie van D66, voorzien in het stellen van nadere regels met betrekking tot de financiële

tegemoetkomingen, als bedoeld in artikel 4, tweede lid, onder b, van het wetsvoorstel.

Op grond van de aldus verbrede wettelijke basis om met betrekking tot de eigen bijdragen en de financiële tegemoetkomingen nadere regels te stellen, willen wij in ieder geval vastleggen dat eigen bijdragen en kosten van voorzieningen die niet door de desbetreffende financiële tegemoetkomingen worden gedekt, binnen het kader van de WVG nimmer de draagkracht van de gehandicapte (en zijn echtgenoot), c.q. van zijn (pleeg-)ouders te boven mogen gaan. Met dit algemene uitgangspunt wordt gewaarborgd dat voorzieningen ongeacht de hoogte van het inkomen van de gehandicapte financieel bereikbaar blijven.

Het gaat er bij de draagkracht om dat, rekening houdende met bijzondere lasten, de ruimte in het inkomen boven het relevante sociaal minimum wordt vastgesteld en door de gemeente wordt bepaald voor welk deel deze ruimte kan worden ingezet om zelf in de kosten te voorzien die niet door de financiële tegemoetkomingen behoeven te worden gedekt, en om de kosten in verband met eigen bijdragen zelf te kunnen dragen. Omdat de WVG alleen voorziet in de mogelijkheid van afstemming op het inkomen, blijft bij de draagkrachtvaststelling het eigen vermogen buiten beschouwing.

De gemeente is vrij om de wijze van vaststelling en verificatie van het eigen inkomen (en van de echtgenoot) te bepalen. Het ligt niet in ons voornemen om hiervoor regels te stellen, mede uit oogpunt van uitvoerbaarheid. Wij kunnen ons voorstellen dat de gemeente – evenals bij andere bijdrage- en retributie-regelingen – uitgaat van loon- en uitkeringsgegevens en/of fiscale gegevens.

Daarnaast zijn wij voornemens om vast te leggen – in het vorenstaande hebben wij daarop al geduid – dat uitsluitend in het jaar waarin een voorziening wordt toegekend een eigen bijdrage gevraagd kan worden en dus niet in (een reeks van) daarop volgende jaren. De koppeling van de eigen bijdrage aan de toekenning van een voorziening impliceert dat geen eigen bijdrage verschuldigd kan zijn bij de reparatie van een voorziening. Reparatiegevoeligheid hangt vaak ten nauwste samen met de kwaliteit en aangezien de gehandicapte geen directe invloed kan uitoefenen op de kwaliteit van de aan hem verstrekte voorziening, zou het niet redelijk zijn om bij reparaties de gehandicapte met eigen bijdragen te confronteren.

Tenslotte zijn wij voornemens om voor wat de hoogte van de eigen bijdragen betreft, deze voor een inkomen ter hoogte van de bijstandsnorm, conform het in het kader van de uitvoering van ABW gehanteerde drempelbedrag, vast te stellen op f 186 per gezin/per jaar. Voor inkomens tot de ziekenfondsgrens (netto: 1,5 maal de hoogte van de bijstandsnorm) zal naar onze mening een maximum bedrag van f 500 per gezin/per jaar moeten gelden. Een concept-regeling waarin het vorenstaande in artikelen is vervat en van een toelichting is voorzien waarin de weergegeven uitgangspunten zijn opgenomen, zullen wij zo spoedig mogelijk aan de Kamer doen toekomen.

In deze toelichting zullen wij ook ingaan op de betekenis van deze nadere regels voor het regiem bij de voorzieningen voor woningaanpassing.

Voor de financiële tegemoetkomingen in de kosten van woningaanpassing wordt uitgegaan van een systematiek waarin 75% van deze kosten (met de mogelijkheid van afwijking daarvan) wordt vergoed en het ten eigen laste blijvende deel wordt doorberekend in de huur of ten laste komt van de eigenaar-bewoner.

Bij toepassing van de huursubsidie op de verhoogde huur zal – conform de bijstandssystematiek – geen draagkrachtbeoordeling aan de orde zijn. Bij niet voor de IHS subsidiabele huren gaat het om inkomensgroepen met voldoende draagkracht om in de huurverhoging als gevolg van woningaanpassing te voorzien. Dit geldt weliswaar in het algemeen, maar in bijzondere gevallen kan een niet-subsidiabele verhoging van de woonlasten toch tot inkomensproblemen leiden. Voor die gevallen kan de financiële tegemoetkoming hoger worden vastgesteld, dus worden afgestemd op het inkomen. In die gevallen zijn de nadere regels van toepassing, waardoor de eigen bijdrage voor woningaanpassing en de ten laste blijvende kosten van woningaanpassing (de hogere woonlasten) niet mogen uitgaan boven de vastgestelde draagkracht.

De nadere regelen doorkruisen dus niet de systematiek waarin een deel van de kosten van woningaanpassing worden vertaald in hogere woonlasten. In bijzondere gevallen zal echter een draagkrachtbeoordeling nodig zijn om vast te stellen of deze voorziening financieel bereikbaar blijft.

Ingaande op de door de leden van diverse fracties geciteerde zin uit de memorie van antwoord tekenen wij nog aan dat wij hiermee bedoeld hebben dat de kostenontwikkeling voor de gemeente aanleiding zou kunnen zijn om van de mogelijkheid om eigen bijdragen te vorderen, c.q. van de mogelijkheid om de financiële tegemoetkomingen op het inkomen van de gehandicapte en zijn gezin af te stemmen, gebruik te maken dan wel een meer uitputtend gebruik te maken. Uiteraard heeft dit zijn weerslag op de gemeentelijke verordening in die zin dat die verordening alsdan dienovereenkomstig bijgesteld zal moeten worden. Wat wij uitdrukkelijk niet bedoeld hebben is dat het gemeenten vrij zou staan om de verordening zodanig in te richten dat voorzieningen financieel onbereikbaar worden voor de gehandicapte of voor bepaalde (inkomens-) groepen van gehandicapten. De ondergrens van de zorgplicht en van de gemeentelijke voorzieningenverstrekking is de verstrekking van de goedkoopste adequate voorziening.

De interpretatie van de zorgplicht – in antwoord op de vragen van met name de leden van de fracties van D66, Groen Links en het GPV – is niet afhankelijk van de gemeentelijke financiële situatie, in die zin dat die situatie met zich zou brengen dat een op de gemeenten rustende wettelijke verplichting opeens niet meer van toepassing zou zijn. Een gemeente kan het onthouden van noodzakelijke (adequate) voorzieningen niet legitimeren met een beroep op de lokale financiële ruimte. Zou het voorzieningenbudget ontoereikend zijn om uitvoering te geven aan de zorgplicht, dan zal die gemeente binnen haar begroting andere middelen moeten vrijmaken. Overigens verwachten wij niet dat een dergelijke situatie zich zal manifesteren. De middelen die aan het gemeentefonds worden toegevoegd zijn toereikend om aan de zorgplicht te voldoen.

Naar aanleiding van de vraag van de leden van de fractie van Groen Links wat de bijstelling van de verordening zou kunnen betekenen voor de «lopende gevallen», merken wij dat de bijstelling geen gevolgen heeft voor die gevallen. Een gehandicapte kan niet met terugwerkende kracht geconfronteerd worden met bijvoorbeeld een eigen bijdrage voor een voorziening waarvoor op het moment van de toekenning van die voorziening krachtens de toen vigerende verordening geen eigen bijdrage verschuldigd was. Ingeval de voorziening wordt vervangen door dezelfde voorziening geldt uiteraard de op dat moment van kracht zijnde verordening en als die verordening voorziet in een eigen bijdrage is de gehandicapte op dat moment wel een eigen bijdrage verschuldigd.

Ingaande op de vraag van deze leden of de rechter nog wel «houvast» zal hebben indien de verordening voortdurend wordt bijgesteld, merken

wij op dat de rechter altijd (mede) zal toetsen of de verordening aan de wet voldoet. Indien men in het kader van «houvast» de verordening in termen van een «variabele» zou willen aanduiden, dan dient binnen die terminologie de wettelijke zorgplicht als een «constante» te worden aangemerkt.

Met betrekking tot de vraag van de leden van de PvdA-fractie over de relatie van de eigen bijdragen met het drempelbedrag van de bijstand, merken wij op dat zodra een persoon met een netto-inkomen ter hoogte van de bijstandsnorm 186 aan eigen bijdragen heeft betaald, hij zijn draagkracht geheel heeft benut.

In antwoord op de vraag van het lid van de RPF-fractie tekenen wij tot slot nog aan dat in de thans gekozen systematiek, waarbij in het kader van de uitvoering van de WVG de eigen bijdragen (en ingeval van financiële tegemoetkomingen: de ten laste van betrokkene blijvende kosten) de financiële draagkracht van betrokkene nooit mogen overschrijden, een situatie waarin een gehandicapte zijn eigen bijdrage niet zou kunnen betalen, op voorhand uitgesloten is.

Naar aanleiding van de vraag van de leden van de PvdA-fractie of de rechtzekerheid ermee gediend is indien aan artikel 2 wordt toegevoegd: «ten behoeve van een normale deelname aan de samenleving», merken wij op dat naar onze mening deze aanvulling niet van betekenis is voor de rechtzekerheid. Zo is met name niet toetsbaar wat in het kader van de deelname aan het maatschappelijk verkeer als «normaal» is aan te merken. Dat is immers afhankelijk van eigen keuzen individueel verschillend. Dit in aanmerking nemende zien wij dan ook geen aanleiding om de tekst van artikel 2 in de door de leden van de PvdA-fractie bedoelde zin te wijzigen.

Naar aanleiding van een daartoe strekkende vraag van de leden van PvdA-fractie zeggen wij toe dat in de evaluatie ook de onwikkelingen met betrekking tot rechtzekerheid en rechtsgelijkheid betrokken zullen worden.

De leden van de fractie van D66 hebben de vraag gesteld wat de regering onder goedkoopste adequate voorziening verstaat. Deze leden konden zich voorstellen dat de vraag of de gekorte vervoersvoorzieningen nog wel adequaat zijn, ook negatief beantwoord zou kunnen worden, wanneer in aanmerking wordt genomen dat de ongekorte norm de goedkoopste voorziening was. Welke norm staat de regering nu voor ogen als het gaat om het honoreren van vervoersbehoeften van gehandicapten? Als de regering stelt dat de rol van de wetgever zich dient te beperken tot de waarborg dat tenminste de goedkoopste adequate voorziening wordt verstrekt, dan zal de regering, naar de mening van de leden van de D66-fractie ook aan moeten geven wat zij onder een adequate voorziening verstaat.

Gelet op de context waarbinnen deze vraag is gesteld gaan wij ervan uit dat de leden van de fractie van D66 niet zozeer een definitie verlangen van het begrip «voorziening», maar veeleer doelen op een nadere omschrijving van het begrip «adequaat». Naar onze mening kan een voorziening of een samenstel van voorzieningen slechts dan als adequaat worden aangemerkt, indien die voorziening, dan wel de combinatie van voorzieningen, de beperkingen die de gehandicapte op een bepaald gebied ondervindt (in het wetsvoorstel betreft dat het gebied van het wonen en van het zich binnen en buiten de woning verplaatsen), wegneemt, dan wel vermindert. Aldus gedefinieerd zal zich in de praktijk een breed scala van mogelijkheden voordoen die ieder voor zich of in combinatie met elkaar objectief beschouwd als «adequaat» kunnen worden aangemerkt. Wij menen dat een gehandicapte van een uitvoeringsorgaan – en of dat nu het uitvoeringsorgaan van de AAW is of van

de WVG, is irrelevant – wél mag verlangen dat zijn beperkingen door middel van voorzieningen worden verminderd, maar niet mag verlangen dat daartoe voorzieningen worden aangeboden die verder gaan. Het is dan ook daarom dat wij in het voorliggende wetsvoorstel uitgaan van de «goedkoopste» adequate voorziening.

Terecht attenderen de leden van de D66-fractie erop dat dit beginsel ook ten grondslag ligt aan de AAW. Voor de meeste AAW-voorzieningen moesten wij bij de keuze van de noodzakelijke beheersingsmaatregelen dan ook concluderen dat op die (goedkoopste adequate) voorzieningen niet bezuinigd kon worden, aangezien dat zou inhouden dat de grens tussen adequaat en inadequaats overschreden zou worden. Voor de forfaitaire tegemoetkomingen die op basis van de AAW voor het gebruik van een vervoermiddel worden verleend geldt dit naar onze mening niet. Wanneer gemeenten zouden besluiten tot verdergaande verlagingen van deze tegemoetkomingen en die tegemoetkomingen uiteindelijk uit zouden komen op een niveau dat in vergelijking met het niveau dat op 1 januari 1991 bestond, een halvering inhoudt dan nog resteert een tegemoetkoming die erin voorziet dat een gehandicapte van zijn leefvervoer (boodschappen doen, bezoek aan verenigingen, familie, enz.) circa 50 km per week volledig vergoed krijgt. Wij menen dat ten aanzien van een dergelijke voorziening niet gesteld kan worden dat dat een inadequate voorziening zou zijn.

In antwoord op de vraag van de leden van de fractie van Groen Links of de goedkoopste adequate voorziening betekent dat een gehandicapte daarmee zelfstandig kan wonen en zelfstandig gebruik kan maken van een voor hem geschikt vervoermiddel, als ware hij niet gehandicapt verwijzen wij naar ons voorgaande antwoord op de vraag van de leden van D66-fractie.

De leden van de GPV-fractie hebben opnieuw gevraagd om een minimumpakket (nader) wettelijk te regelen. Zij merken in dat verband op dat zo'n regeling uiteraard niet verder zal kunnen gaan dan een globale opsomming en stellen de vraag of zo'n globale opsomming niet altijd meer zekerheid biedt dan helemaal geen opsomming. Waarom, zo vragen deze leden, zou dit geen bruikbaar instrument zijn om meer gelijkheid tussen gemeenten te bereiken. Het vastleggen van een uniforme minimumgrens, geldend voor alle gemeenten, kan toch de rechtsgelijkheid sterk bevorderen?

Zoals wij reeds in de memorie van antwoord hebben aangegeven, hebben wij ervoor gekozen om een globale opsomming van de bestaande soorten voorzieningen in de (artikelsgewijze-) toelichting op te nemen. Naar onze mening is de (artikelsgewijze-) toelichting voor een dergelijke illustratieve aanduiding ook de aangewezen plaats.

Zou een globale opsomming van de mogelijkerwijs te verstrekken voorzieningen in een wetsartikel, of in een nadere regeling (bijvoorbeeld een ministeriële regeling) worden opgenomen dan zou in het licht van de aan de gemeenten geboden beleidsruimte om een eigen invulling te geven van de zorgplicht, dat wetsartikel of die nadere regeling in wezen inhoudsloos zijn. Het staat gemeenten immers vrij om binnen de grenzen van de zorgplicht naar bevind van zaken van die (nadere) regeling af te wijken. Wij achten het niet gewenst om een dergelijke regelgeving tot stand te brengen. Dit niet alleen bezien vanuit een oogmerk van deregulering, maar ook bezien vanuit het suggestieve aspect dat daaraan verbonden is. Zo is het niet ondenkbaar dat als de (nadere) wettelijke regeling melding maakt van voorziening X dan ten onrechte de indruk wordt gewekt dat die gemeente die geen voorziening X verstrekt maar de beperkingen van de gehandicapte wegneemt door middel van voorziening Y, in strijd zou handelen met de (nadere) wettelijke regeling.

Zou aan de (nadere) wettelijke regeling van het minimumpakket een

meer imperatieve strekking worden gegeven dan wordt de gemeentelijke beleidsvrijheid aanzienlijk ingeperkt, gegeven het feit dat het wetsvoorstel ertoe strekt de goedkoopste adequate voorziening (minimum) te waarborgen.

Voorzover de leden van de GPV-fractie van mening mochten zijn dat een (nadere) wettelijke omschrijving van het minimumpakket de rechtzekerheid en rechtsgelijkheid meer waarborgt dan de tekst van het voorliggende wetsvoorstel, tekenen wij nog het volgende aan.

De rechtszekerheid wordt naar onze mening voldoende gewaarborgt door de zorgplicht. De gemeente is gehouden om de beperkingen die een gehandicapte op de aangeduide terreinen ondervindt door middel van voorzieningen te verminderen. Een globale opsomming van de mogelijkerwijs te verstrekken voorzieningen heeft in dit licht gezien geen toegevoegde waarde. In het ene geval zullen de beperkingen die de gehandicapte ondervindt door een enkele voorziening worden verminderd, in een ander geval is dat resultaat slechts te bereiken door een combinatie van verschillende voorzieningen. De beantwoording van de vraag of een gemeente een juiste keuze heeft gedaan uit de opgesomde voorzieningen is geen andere dan die of de gemeente heeft voldaan aan zijn zorgplicht.

Op de vraag van de leden van de PvdA-fractie is het antwoord dat op dit moment in het kader van de modelverordening geen klachtenregeling wordt overwogen. Dit lijkt ook wat dubbel op als er een bezwaarschriftenprocedure is.

De leden van de VVD-fractie vragen of het binnenhalen van het politieke besluit tot decentralisatie, door de uitspraak van de regering dat de decentralisatie van woon- en vervoersvoorzieningen nu een politiek gegeven is, belangrijker is dan de vele bezwaren die er, met name voor betrokkenen, in dit geval aan verbonden zijn.

Zij noemen de kritiek op de beperkende maatregelen, de financiering, de grotere eigen financiële verantwoordelijkheid en het per gemeente bepalen van de aanspraken op voorzieningen. Als er zoveel kritiek bestaat zou de regering er dan niet goed aan doen deze zwaarder te wegen dan alleen maar de uitspraak, dat daaraan tegemoet komen afbreuk zou doen aan die decentralisatie?

Het komt ons voor dat door deze leden uitgangspunten worden gekoppeld, die wij juist in onze verdediging van de voorstellen zorgvuldig uit elkaar hebben gehouden.

De decentralisatie naar gemeenten heeft betrekking op de herziening van het stelsel. Maatregelen tot kostenbeheersing achten wij nodig en gerechtvaardigd in verband met de uitbreiding naar 65-plussers. Wij hebben daarbij uiteraard wel oog voor de kritiek op de beperkingen in bestaande aanspraken die dit met zich brengt.

Met onze uitspraak dat de decentralisatie nu voor ons een politiek gegeven is, hebben wij het uitgangspunt van decentralisatie op het oog. Wij bedoelen niet dat de door deze leden genoemde (kritiek) punten politiek aanvaard zijn.

De leden van de fractie van D66 willen de regering nogmaals verzoeken of zij mogelijkheden ziet tot andere vormen van decentralisatie, waarbij met behoud van voldoende vrijheidsgraden voor gemeenten meer zekerheid aan gehandicapten gegeven kan worden omtrent hun aanspraken op grond van de wet.

Zij wijzen op de suggestie van de GPV-fractie voor het vastleggen van een bepaald minimum-pakket of de verdergaande mogelijkheid van een

vastomlijnd pakket met de bijbehorende criteria voor toekenning naar het model van het Juridisch basisboek van de GMD.

Wij hebben de indruk dat de leden van de fractie van D66 de mogelijkheden en wenselijkheden van meer gedetailleerde wetgeving op dit terrein overschatten. Nogmaals wijzen wij er op dat de AAW-voorzieningen ook niet wettelijk zijn omschreven en dat bij de verstrekkingen zich steeds veranderingen en vernieuwingen voordoen. Het juridisch basisboek van de GMD is een handboek voor de uitvoeringspraktijk, dat nu juist geen vastomlijnd pakket c.q. toekenningscriteria biedt maar voortdurend aan de ontwikkelingen wordt aangepast. Deze leden zullen zelf beseffen dat een dergelijk handboek zich niet leent voor codificatie in regelgeving.

Meer zekerheid aan gehandicapten omtrent hun aanspraken wordt door de gemeenten gegeven bij de uitwerking van hun zorgplicht in de gemeentelijke verordening. Dat biedt het kader voor mogelijkheden en oplossingen voor gehandicapten op de terreinen van wonen en vervoer in de afzonderlijke gemeenten, die mede afhankelijk zijn van de lokale situatie. Ook het opnemen van een minimum-pakket in de wetgeving is daarom ongewenst. Het wettelijk formuleren van voorzieningen, waarop minimaal aanspraak kan worden gemaakt, zou er ook aan voorbij gaan dat vaak een afweging tussen mogelijke voorzieningen moet worden gemaakt om vast te stellen wat de goedkoopste adequate oplossing is.

De stelling dat de gemeenten over 30% vrij besteedbare ruimte beschikking hebben lijkt de leden van de D66 fractie niet geheel juist, omdat de gemeenten in 1993 al f 113 miljoen ontvangen hebben om dit naar eigen inzicht te besteden.

De f 113 mln. heeft betrekking op de opbrengst van de 3 x 10% korting in 1993. Deze opbrengst is eenmalig en komt ten goede aan de gemeenten ter voorbereiding van de WVG.

Daarna wordt de korting van 3 x 10% niet in mindering gebracht op het naar de gemeenten over te hevelen bedrag. Het bedrag dat naar gemeenten wordt overgeheveld is zodanig als ware er geen kortingen toegepast. Met andere woorden er wordt dus 100% overgeheveld, terwijl aan de huidige voorzieningsgerechtigden maar 70% hoeft te worden betaald. Aldus beschikken de gemeenten vanaf 1994 over 30% meer besteedbare ruimte.

De leden van de D66-fractie en van de VVD-fractie vragen in te gaan op de berichten dat er gemeenten zijn die het hen toegekende deel van de f 113 miljoen aan andere doeleinden besteden.

In de praktijk blijkt dat de meeste gemeenten het aan hen toegekende deel van de f 113 miljoen apart beschikbaar hebben gehouden voor gehandicaptenvoorzieningen. Een aantal gemeenten hebben deze middelen niet apart gezet en in de totale gemeentelijke begroting opgenomen, hetgeen bij middelen uit het gemeentefonds op zich toestaan is.

Dit neemt niet weg dat deze gemeenten wel uitgaven doen op het gebied van de gehandicaptenvoorzieningen (of alvast ruimte elders reserveren voor de toekomst).

De leden van de fractie van Groen Links vragen zich af de opmerking in de memorie van antwoord, dat de decentralisatie van woonvoorzieningen en vervoersvoorzieningen voor gehandicapten voor ons (de regering) nu een politiek gegeven is, inhoudt dat wat de regering betreft de kern van het wetsvoorstel – decentralisatie naar de gemeenten – hoe dan ook overeind blijft.

Decentralisatie van de genoemde voorzieningen naar de gemeenten is inderdaad onze politieke inzet bij dit wetsvoorstel. In het antwoord op de

betreffende vraag van de VVD-fractie hebben wij al aangegeven in welke zin wij dit bedoelen en als zodanig is dit voor ons nu een politiek gegeven.

De leden van de fractie van D66 leiden uit de memorie van antwoord af dat de regering de WVG en de ABW als één loket beschouwt omdat beide regelingen worden uitgevoerd door de gemeenten. Dit gaat echter voorbij aan de essentie van het begrip «één loket», dat immers één beoordeling, één maal je verhaal doen, één maal een medisch onderzoek betekent. De WVG en de ABW vereisen een eigen beoordeling, zodat men van elkaars gegevens nauwelijks gebruik kan maken, er vrijwel altijd aanvullend onderzoek nodig zal zijn en de gehandicapte meestal twee maal zijn verhaal zal moeten doen, menen deze leden. De leden van de fractie van de SGP zijn van mening dat de regering teveel de gemeente als één loket ziet. Zullen gehandicapten voor aanvraag van een rolstoel, een woningaanpassing en bijvoorbeeld bijzondere bijstand vooral bij de grotere gemeenten niet bij drie verschillende gemeentelijke instanties moeten aankloppen? De leden van de GPV-fractie achten het ontoereikend dat niets naders wordt geregeld over de één-loket-functie. Welke (eventueel wettelijke) mogelijkheden ziet de regering om de één-loket-functie te bevorderen?

De leden van de VVD-fractie kunnen zich m.b.t. de de één-loket-functie wel vinden in de uitspraak van de regering, dat er sprake is van een bundeling van de processen m.b.t. de verstrekking van de voorzieningen en dat het veel minder gaat over de achterliggende regelingen, maar zij hebben nog niet de verwachting dat alle betrokken instanties zich ook achter dat ene loket zouden verzamelen. In dat verband vragen zij zich af in hoeverre de geopperde regionale samenwerking door verschillende gemeenten een bijdrage zal leveren aan de opzet van het ene loket, danwel weer een extra loket zal toevoegen.

Zoals in de memorie van antwoord is gesteld, zijn wij er voorstander van dat de gehandicapte voor zijn voorzieningen met zo weinig mogelijk instanties te maken krijgt. Als de gehandicapte met een vraag bij een grotere gemeente met aparte afdelingen komt voor b.v. een woningaanpassing en een rolstoel zal de gemeente het logistieke proces rond de voorzieningenverstrekking zo kunnen inrichten dat deze gehandicapte maar één maal zijn verhaal met een eventueel onderzoek hoeft te doen.

De ambtenaar die de aanvraag in behandeling neemt en coördineert zal er voor moeten zorgen dat de betreffende afdelingen uitvoering geven aan de aanvraag. Het mag niet zo zijn dat de gehandicapte bij diverse afdelingen van de (grotere) gemeente voor iedere voorziening een aparte aanvraag moet indienen en verschillende procedures moet doorlopen. Indien de gehandicapte als gevolg van een aanvraag van een voorziening op basis van de WVG in aanmerking kan komen voor bijzondere bijstand zal de behandelend ambtenaar deze aanvraag moeten begeleiden naar de betreffende afdeling van de sociale dienst. Ook dan is geïntegreerde behandeling mogelijk, zonder afzonderlijk of herhaald onderzoek. Er is sprake van een andere situatie wanneer de gehandicapte geen woon- of vervoersvoorziening nodig heeft, maar alleen bijzondere bijstand wil aanvragen. Dan zal de gehandicapte even als ieder ander zijn aanvraag direct bij de bijstandsambtenaar van de sociale dienst moeten indienen.

Wij hebben geen wettelijke mogelijkheden om de één-loket-functie te bevorderen, zoals de leden van de GPV-fractie vragen. Het gaat immers om de door de gemeente te bepalen inrichting van de uitvoering. De VNG zal mogelijkheden aangeven en aanbevelingen doen voor een één-loket-benadering. De procedure met betrekking tot de verstrekking van de voorzieningen aan gehandicapten zal ook onderdeel zijn van de evaluatie.

De regionale samenwerking tussen gemeenten voor vervoer en voor aangepaste woningen vindt plaats op beleidsmatig niveau en zal geen nieuw regionaal loket voor gehandicapten moeten toevoegen, zoals de leden van de VVD-fractie aangeven.

Is het niet zinvol, zo vragen de leden van de SGP-fractie, om een wettelijke termijn vast te stellen waarbinnen een procedure voor woning-aanpassing moet worden afgerond, bij overschrijding waarvan de gehandicapte het recht krijgt op schadevergoeding?

Op voet van de Algemene wet bestuursrecht (Awb), die naar verwachting ongeveer gelijktijdig met de Wet voorzieningen gehandicapten (Wvg) in werking zal treden, dient een gemeente ingevolge artikel 4:13 binnen de bij wettelijk voorschrift bepaalde – of bij gebreke daarvan binnen een redelijke – termijn op de bij haar ingediende aanvraag te beschikken. In ieder geval is de redelijke termijn verstreken indien niet binnen acht weken wordt beschikt. Is het niet mogelijk binnen een termijn van 8 weken te beschikken, dan dient de aanvrager ex artikel 4:14 een redelijke termijn te worden genoemd (bijvoorbeeld gerelateerd aan de complexiteit van de aangevraagde aanpassing) waarbinnen dit zal geschieden. Indien niet tijdig een besluit wordt genomen, wordt dit ingevolge artikel 6:2 gelijkgesteld met een besluit. De aanvrager kan tegen dit besluit een bezwaar- of beroepschrift indienen waarbij ingevolge artikel 7:1 de beroepsprocedure eerst na het volgen van een bezwaarschriftprocedure kan worden ingesteld. Ingevolge het vierde lid van artikel 6:20 wordt het bezwaar of beroep geacht mede te zijn gericht tegen het besluit op de aanvraag, tenzij dat besluit aan het bezwaar of beroep geheel tegemoet komt.

Met betrekking tot de mogelijkheid om de aanvrager een recht op schadevergoeding toe te kennen indien de procedure niet snel genoeg wordt doorlopen dienen nog twee opmerkingen te worden gemaakt. Ten eerste kunnen bij een procedure tot woningaanpassing zo veel verschillende actoren zijn betrokken dat het niet redelijk zou zijn om in alle gevallen de gemeente schadeplichtig te maken. Daarnaast valt nog op te merken dat het onderwerp schadevergoeding typisch privaatrechtelijk van aard is. Het ligt dan ook meer voor de hand dat betrokkene gebruik maakt van de in het zesde boek van het Burgerlijk Wetboek neergelegde regels met betrekking tot de aard en omvang van de te vorderen schadevergoeding en de bij het vorderen te volgen procedure, dan speciaal voor de WVG een administratiefrechtelijke procedure te ontwikkelen.

Gezien bovenstaande wettelijk gewaarborgde voorzieningen lijkt een in de WVG op te nemen wettelijke beslissingstermijn met een schadevergoedingsregeling voor de gemeente overbodig.

Ingaande op de vragen van het lid van de RPF-fractie, hoe de regering zal reageren indien de gemeentelijke verordening tekort schiet, alsmede of de regering over een aanwijzingsbevoegdheid beschikt, merken wij op dat het wetsvoorstel niet voorziet in de mogelijkheid om een gemeente een aanwijzing te geven. Als mocht blijken dat een gemeentelijke verordening niet voldoet aan de wet zullen wij de desbetreffende gemeente daarop uiteraard attenderen en er met klem op aandringen om de verordening op de kortst mogelijke termijn aan de wet te conformeren. De departementale diensten in het land zullen hierop toezien. Als stok achter de deur is er de mogelijkheid om de verordening door de Kroon te doen vernietigen.

1.4 Budgettaire neutraliteit

De leden van de VVD-fractie vragen om een compleet overzicht van de relevante bedragen, zoals besparingen in de bijstand. Ook de leden van de fracties van de SGP en van de RPF vragen naar besparingen in de bijstand, wanneer de bijstand geen voorliggende voorziening meer is voor ouderen. Over besparingen en of mogelijke meeruitgaven in de bijstand wordt verwezen naar paragraaf 2.2 van deze nota. Voor het overige is de regering van mening dat zij, voor zover mogelijk is, uitgebreid ingegaan is op de financiële gevolgen van dit wetsvoorstel.

De leden van de VVD-fractie vragen de regering nogmaals inzicht te verschaffen in de mogelijkheden die in de nieuwe opzet bestaan bij de uitvoerders om zodanige doelmatigheidsvoordelen te behalen dat budgettaire neutraliteit niet ten koste gaat van de toereikendheid van de voorzieningen.

In de memorie van antwoord hebben wij aangegeven dat de gemeenten maatwerk kunnen leveren, de voorzieningen kunnen toespitsen op de lokale omstandigheden en op de individuele situatie. Dit leidt tot doelmatigheidsvoordelen ten opzichte van de huidige uitvoering van de AAW. Ook zijn synergievoordelen te behalen door bijvoorbeeld integratie met bestaand gemeentelijk beleid en substitutie van individuele door collectieve voorzieningen.

Hieraan wil de regering nog het volgende toevoegen. De voorzieningen waar het hier over gaat bestaan voornamelijk uit vervoersvoorzieningen. De regering heeft er geen twijfel over laten bestaan dat na uitbreiding van de doelgroep het aanbod respectievelijk het niveau van deze voorzieningen zal moeten worden aangepast. Zonder gemeentelijk beleid zou grosso modo een halvering noodzakelijk zijn. Dus een halvering van de taxikostenvergoeding, van het aantal toegekende leefkilometers enz. In vergelijking met de huidige situatie noodzaakt dit gehandicapten tot een selectievere aanwending van hun mobiliteit. De regering is echter niet van oordeel dat dan sprake is van een onaanvaardbare aantasting van het voorzieningenniveau. Door gemeentelijk beleid zijn zodanige maatregelen mogelijk dat beperking van de mobiliteit gemitigeerd kan worden. Zo kunnen andere vormen van vervoersvoorzieningen worden aangeboden, zoals collectief vervoer in plaats van individuele vervoersvoorzieningen. Hierdoor kan de afname van de mobiliteit waar anders sprake van zou zijn, minder zijn. In de memorie van antwoord heeft de regering over deze mogelijkheden een uitvoerig expos gegeven. De regering wil er overigens geen misverstanden over laten bestaan het onwaarschijnlijk te achten dat door uitvoerders op gemeentelijk niveau zodanige doelmatigheidsvoordelen te behalen zijn dat verdubbeling van de doelgroep niet hoeft te leiden tot aanpassing van het huidige voorzieningenniveau.

2 (Gemeentelijke) zorgplicht en waarborgen

2.1 Algemeen

Terzake de samenwerking tussen gemeenten op basis van de Wgr, willen de leden van de CDA-fractie van de laatste stand van zaken op de hoogte worden gesteld. In een aantal regio's zijn groepen gestart die in regionaal verband de WVG voorbereiden.

De leden van de CDA-fractie vragen zich af welke ruimte de gemeenten hebben om in bepaalde situaties deskundigenadvies in te winnen. Zij kunnen zich voorstellen dat gemeenten geneigd zouden kunnen zijn, vanwege het kostenaspect, ook in moeilijker gevallen

deskundigenadvies achterwege te laten of te minimaliseren.

De gemeente moet in ieder geval in de verordening aangeven in welke gevallen zij deskundigenadvies zal inwinnen. De concept-modelverordening voorziet in ruime mate in het inwinnen van deskundigenadvies. Overigens vloeit ook uit de Algemene wet bestuursrecht voort dat een beslissing zorgvuldig dient te worden voorbereid. Die zorgvuldige voorbereiding kan in individuele gevallen inhouden dat een deskundige geraadpleegd moet worden. De vraag of een beslissing zorgvuldig is voorbereid kan uiteraard in beroep getoetst worden.

In antwoord op de vraag van de leden van de CDA-fractie of niet in artikel 4, tweede lid, onder a, tevens melding gemaakt zou moeten worden van de «aard» van de voorzieningen, merken wij op dat wij het begrip «aard» gehanteerd hebben in de betekenis van «karakter/waar strekt de voorziening toe». Dit laatste vloeit naar onze mening reeds voort uit de tekst van het onderhavige artikelonderdeel («de gevallen en de vorm waarin voorzieningen kunnen worden verleend»), zodat het ook niet noodzakelijk is om de «aard» van de voorzieningen nog eens expliciet te vermelden. Dit klemt temeer daar elke twijfel over wat de aard van de voorzieningen zou kunnen zijn in ieder geval volledig weggenomen wordt door artikel 4, eerste lid, juncto artikel 1, eerste lid.

De leden van de fractie van de VVD stellen de vraag of er de garantie is dat de centrale overheid extra bijdraagt wanneer de gemeente de beschikbare financiële ruimte dreigt te overschrijden. Deze vraag moet ontkennend beantwoord worden in de zin dat de centrale overheid individuele gemeenten niet zal bijspringen ingeval van (dreigende) overschrijdingen van het door de gemeente uitgetrokken budget voor voorzieningen. Het is de verantwoordelijkheid van de gemeente om het gemeentelijk beleid uit te voeren binnen de kaders van de uit het gemeentefonds en uit eigen gemeentelijke inkomsten te ontvangen middelen. Met de decentralisatie van voorzieningen aan gemeenten is dit beginsel ook van toepassing op voorzieningen.

Dat laat onverlet, de regering heeft dat in de memorie van antwoord reeds aangegeven, dat evaluatie van de WVG onder meer moet uitwijzen of de toevoeging aan het gemeentefonds, zoals die in de WVG geregeld is, adequaat is. Alsdan moet zo nodig de vraag onder ogen gezien worden of de toevoeging aan het gemeentefonds niet aangepast moet worden. Het woord «voorshands» is in de memorie van antwoord doelend op deze context gebezigd.

Leden van verschillende fracties vragen of de modelverordening van de VNG, waarin de zorgplicht zal worden uitgewerkt, op tijd beschikbaar zal zijn en voldoende tegemoet zal komen aan de daaraan te stellen eisen. De leden van de fractie van D66 zien de modelverordening van de VNG als een belangrijk onderdeel van de WVG-discussie en van groot belang bij de besluitvorming over de WVG als zodanig. Deze leden vragen of de Tweede Kamer in ieder geval vóór de plenaire behandeling over de modelverordening zal kunnen beschikken.

Inmiddels is een eerste concept van de modelverordening aan de woordvoerders van de fracties van de Tweede Kamer toegestuurd. Deze concept-modelverordening wordt nog in diverse VNG-commissies besproken en zal mogelijk nog diverse malen worden aangepast. De modelverordening zal pas definitief kunnen worden vastgesteld nadat de parlementaire behandeling van de WVG is afgerond.

In antwoord op de vraag van het lid van de RPF-fractie hoe de stand van zaken is met betrekking tot cursussen en extra personeel bij de gemeenten en of de regering een overgangstermijn overweegt indien gemeenten niet tijdig gereed zijn met de voorbereiding het volgende. In

de afgelopen maanden hebben circa 1000 ambtenaren uit de gemeenten de door de VNG georganiseerde tweedaagse cursus gevolgd; momenteel worden goed bezochte voorlichtingsbijeenkomsten voor wethouders en burgemeesters gehouden. Ter voorbereiding van de WVG functioneert in veel gemeenten een werkgroep waarin medewerkers van afdelingen welzijn, sociale zaken en huisvesting deelnemen. In enkele gemeenten is de voorbereiding opgedragen aan één afdeling of dienst. Afhankelijk van de inspraakprocedure zullen waarschijnlijk in oktober en november de verordeningen en beleidsnota's in de gemeenteraden worden geagendeerd.

Sommige gemeenten hebben een voorlichtingsdag gehouden voor gehandicapten- en ouderenorganisaties en soms worden deze organisaties uitgenodigd in een ambtelijke werkgroep. Of de gemeenten al extra personeel hebben aangetrokken voor de uitvoering van de WVG is niet bekend. Wel zijn door een aantal gemeenten op tijdelijke basis externe deskundigen aangetrokken. Vooralsnog gaan wij er van uit dat de gemeenten met een half jaar voorbereidingstijd voldoende tijd hebben om hun beleid en verordeningen vast te stellen. Mocht in het najaar blijken dat er gemeenten zijn die zich onvoldoende hebben voorbereid, dan zullen wij met de VNG bezien welke nadere acties wenselijk zijn.

Met betrekking tot de vraag van de leden van de VVD-fractie om ons standpunt inzake het opnemen in het wetsvoorstel van een adequaat minimumniveau te heroverwegen, moge wij korthedshalve verwijzen naar ons antwoord in paragraaf 1.3 op de vraag van de leden van de GPV-fractie over het vastleggen van een minimumpakket.

De leden van de VVD-fractie vragen het verschil in benadering van de regering toe te lichten met betrekking tot een toets van de gemeentelijke verordeningen en het toetsen door de Ziekenfondsraad van reglementen en gehanteerde voorwaarden van verzekeraars bij de verstrekking van gehandicaptenvoorzieningen.

De Ziekenfondsraad toetst verzekeringsreglementen, waarbij een nadere uitwerking wordt gegeven aan zorgafspraken die naar aard, inhoud en omvang wettelijk zijn vastgelegd. Hier is een verschil met de WVG waarin aan de gemeenten een zorgplicht is opgelegd voor het verstrekken van niet nader omschreven woonvoorzieningen, vervoersvoorzieningen en rolstoelen.

De leden van de VVD-fractie hebben om een verduidelijking gevraagd van het begrip «adequaat». Zij tekenen dienaangaande aan dat dat begrip mogelijksterwijs bij voorzieningen in natura nog wel objectief te bepalen is, maar dat dit bijvoorbeeld minder zal zijn bij het betalen van taxikostenvergoedingen.

Bovendien geven zij te kennen dat de regering zich er te gemakkelijk vanaf maakt door te stellen dat de vraag of een voorziening adequaat is in laatste instantie wordt bepaald door de beroepsrechter.

Dit laatste is uiteraard individueel bepaald. Het is dan ook daarom dat wij aan de voorzieningenverstrekking het beginsel van de goedkoopste adequate voorziening ten grondslag hebben gelegd. De gemeente is gehouden om de beperkingen die de gehandicapte ondervindt op het gebied van het wonen en van het zich binnen en buiten de woning verplaatsen weg te nemen dan wel te verminderen. Het wegnemen c.q. verminderen van de beperkingen van de gehandicapte op een bepaald terrein is uiteraard vast te stellen is zodanig ook toetsbaar. In dit licht bezien zijn wij, anders dan de leden van de VVD-fractie, van mening dat het irrelevant is of aan de gehandicapte een naturavoorziening is verleend, dan wel een financiële tegemoetkoming is verleend ter bekostiging van een naturavoorziening. Ook ten aanzien van een financiële

tegemoetkoming is vast te stellen of met die tegemoetkoming een natuervoorziening kan worden bekostigd, die de beperkingen van de gehandicapte vermindert. Niettemin zal het zeker voorkomen dat er tussen een individuele gehandicapte en de gemeente een verschil van inzicht zal ontstaan over de vraag welke voorzieningen nodig zijn en in welke mate. Alsdan dient de beroepsrechter zich over dat geschil te buigen en vast te stellen wat in dat individuele geval strikt genomen noodzakelijk is. In die zin dient ook onze opmerking dat de vraag of een voorziening al dan niet adequaat is «in laatste instantie» door de beroepsrechter wordt beoordeeld, opgevat te worden. Wat wij in ieder geval niet bedoeld hebben – en als die indruk gewekt mocht zijn dan betreuren wij dat – dat de beroepsrechter in algemene zin een invulling zou moeten geven aan het begrip «adequaat». Die algemene invulling is in het wetsvoorstel vervat.

De vragen van de leden van de VVD-fractie over waarborgen voor de kwaliteit worden beantwoord in paragraaf 5.1.

Volgens de leden van de fractie van D66 hebben wij een door deze leden aangeduide passage uit het Raad van State-advies met betrekking tot de inhoud van het voorgestelde artikel 4 onjuist geïnterpreteerd. Deze leden hebben de vraag gesteld de desbetreffende passage van commentaar te voorzien.

Terecht attenderen de leden van de D66-fractie erop dat de Raad van State van oordeel is dat tegen de in artikel 2 vervatte instructienorm geen bezwaar zou behoeven te bestaan indien de in artikel 4 opgenomen bepalingen een meer inhoudelijke uitwerking zouden geven van die instructienorm. Terzake constateert de Raad dat dit laatste niet het geval is. In ons Nader Rapport hebben wij al aangegeven dat wij niet begrijpen waarop die constatering van de Raad gegrond zou zijn, gegeven het feit dat het tweede lid van artikel 4 juist die inhoudelijke uitwerking bevat. Onze verwondering over die constatering wordt nog vergroot wanneer de Raad vervolgens adviseert om de inhoudelijke uitwerking ofwel in de wettekst op te nemen dan wel te regelen dat zulks (door het gemeentebestuur) in de verordening geregeld dient te worden. Teneinde dit laatste te bewerkstelligen hebben in artikel 4, tweede lid, uitdrukkelijk aangegeven wat in ieder geval in de verordening geregeld moet worden. Dit in aanmerking nemende vermogen wij ook na herlezing van het advies van de Raad niet in te zien hoe wij (op een andere wijze) uitvoering zouden moeten geven aan dat advies.

De leden van de fractie van D66 hebben de vraag gesteld of de voorgestelde decentralisatie ook de belangen van de gehandicapte dient. In dit verband tekenen zij aan dat de regering zich immers toch tegenover de groep gehandicapten zal dienen te verantwoorden op basis van welke argumenten zij tot het onderhavige wetsvoorstel is gekomen en welke voordelen dit wetsvoorstel voor de gehandicapte burgers brengt ten opzichte van de oude situatie.

Het onderhavige wetsvoorstel is een niet onbelangrijk onderdeel van de herziening van het voorzieningenpakket voor gehandicapten. De twee voornaamste overwegingen die aan deze herziening ten grondslag liggen, zijn: 1. gelijke behandeling van gehandicapten, ongeacht hun leeftijd en 2. het zoveel mogelijk terugdringen van overlapping en het opeenvolgend of gelijktijdig verstrekken van gelijksoortige voorzieningen, kortom het verhogen van de doorzichtigheid en de toegankelijkheid van het voorzieningenstelsel voor de gehandicapte. Bij de herziening van het voorzieningenpakket geldt voor ons als algemeen uitgangspunt dat gehandicapten zolang mogelijk zelfstandig moeten kunnen wonen.

Bij het verhogen van de doorzichtigheid en de toegankelijkheid van het voorzieningenstelsel hebben wij ons niet alleen beperkt tot het samenvoegen van gelijksoortige voorzieningen in een (wettelijk) kader, maar tevens bezien welke uitvoeringsorganisatie, gelet op het karakter van de voorzieningen, het meest aangewezen is om de desbetreffende voorzieningen te verstrekken. Met betrekking tot de verstrekking van woonvoorzieningen, vervoersvoorzieningen en rolstoelen zijn wij in dat kader tot de slotsom gekomen dat de gemeente daarvoor de meest aangewezen instantie is en de gehandicapte meer maatwerk kan bieden dan de bedrijfsverenigingen op dit terrein in het kader van de uitvoering van de AAW kunnen doen. In illustratieve zin wijzen wij in dit verband op de gemeentelijke bevoegdheden op het gebied van huisvesting en de lokale mogelijkheden om het gehandicaptenbeleid te doen aansluiten op bijvoorbeeld het ouderenbeleid en op ander gemeentelijk beleid.

2.2 Kostenbeheersing en het vraagstuk van de eigen bijdragen

In het voorlopig verslag hadden de leden van de fractie van D66 een aantal vragen gesteld over wat de regering in het kader van de rechtsgelijkheid al dan niet rechtvaardig acht. Deze aan het woord zijnde leden verzoeken de regering alsnog op die vragen in te gaan.

De door deze leden in het voorlopig verslag gestelde vragen bleken zodanig casuïstisch dat daarover zonder enige kennis van de desbetreffende casuïstiek nauwelijks iets zinnigs te zeggen is. Zo kan een verschil in eigen bijdragen, waarbij de ene gemeente f 100 vordert en een andere gemeente f 300 onrechtvaardig zijn wanneer in het ene geval de draagkracht van de gehandicapte en zijn gezin niet overschreden wordt en in het andere geval wel. Evenzeer is het mogelijk dat dit verschil in de te vorderen eigen bijdrage wel rechtvaardig is omdat in beide gevallen de draagkracht van de gehandicapte niet overschreden wordt. De omstandigheid dat misschien in de ene gemeente de draagkracht in mindere mate wordt aangesproken dan in een andere gemeente, achten wij niet bezwaarlijk. Voor ons is van doorslaggevende betekenis – en in die zin hebben wij ook in de memorie van antwoord op die vragen gereageerd – dat zowel in de ene als in de andere gemeente adequate (financieel bereikbare) voorzieningen worden verleend. Ook thans zijn wij, ondanks het hernieuwd verzoek van de leden van de fractie van D66, niet in staat om op de gestelde casuïstische vragen, zonder enige achtergrondinformatie over de beperkingen van de gehandicapte en zijn financiële draagkracht, in algemene zin, in termen van rechtvaardig en onrechtvaardig, een oordeel te vellen.

De leden van de PvdA-fractie hebben gevraagd om een exacte en nadere onderbouwing van de afwijzing van het RAVO-advies om voor woonvoorzieningen een inkomensafhankelijke regeling te treffen. Dat zoiets hogere kosten met zich meebrengt voor de gemeenten lijkt hen geen voldoende argument. Graag zien zij dit alsnog nader beargumenteerd.

De facto pleit de RAVO voor een centrale sturing van de inkomensafhankelijke bijdragen. Dit verhoudt zich niet met de wijze van decentralisatie zoals in het wetsontwerp is neergelegd, te weten: bevoegdheden en bevoegdheden in één hand. Uitgangspunt daarbij is dat de gemeente zelf invulling aan de zorgplicht alsmede de hieraan verbonden financiële consequenties geeft en dat het Rijk zich beperkt tot minimale randvoorwaarden. Daarom is er in de wet voor gekozen de bevoegdheid om de financiële tegemoetkomingen en eigen bijdragen af te doen stemmen op het inkomen van de gehandicapte en zijn echtgenoot bij de gemeente te leggen. Het Rijk heeft in en krachtens de artikelen 4, vijfde lid, en 5,

derde lid, de marges bepaald waarbinnen de gemeenten terzake kunnen opereren.

Ook de achterliggende overwegingen van het voorstel van de Raad met betrekking tot het betaalbaarheidsvraagstuk in verband met huurstijgingen delen wij niet.

In tegenstelling tot de RAVO zijn wij van mening dat de voorgestelde opvang van de woonlastenstijging door middel van individuele huursubsidie en zonodig in individuele gevallen aanpassing van de financiële tegemoetkoming aan de inkomenssituatie van de aanvrager, adequaat en passend is.

De leden van de PvdA-fractie vragen of de eigen bijdrage bij woningaanpassing hoger dan 25% kan zijn bijvoorbeeld bij een hoger inkomen of een groter vermogen van betrokkene. Voorts of de regel zo moet worden geïnterpreteerd dat er in incidentele gevallen mag worden afgeweken of dat de gemeenten de vrijheid hebben om als algemene regel een ander percentage vast te stellen? Deze leden hebben tevens begrepen, dat voor woningaanpassingen én een eigen bijdrage is verschuldigd van f 500 én 25% van de kosten van de woningaanpassing. Waar precies wordt of is die eigen bijdrage van f 500 geregeld?

In artikel 4 is geregeld, dat het gemeentebestuur een verordening opstelt met betrekking tot onder meer woonvoorzieningen. In het tweede lid, onderdeel b, is geregeld, dat de verordening in ieder geval regels bevat met betrekking tot de hoogte van de financiële tegemoetkomingen. In het derde lid is geregeld, dat deze tegemoetkomingen kunnen worden afgestemd op het inkomen van de gehandicapte en zijn echtgenoot. De hoogte van de tegemoetkomingen kan derhalve wel gerelateerd worden aan de hoogte van het inkomen van betrokkene, doch niet aan diens vermogen. De gemeenten hebben dan ook de vrijheid te bepalen, dat bijvoorbeeld een hoger inkomen leidt tot een lagere financiële tegemoetkoming en vice versa.

Artikel 5 bepaalt, dat de gemeente bij verordening kan bepalen dat de gehandicapte, voor zover de voorziening niet bestaat uit een aan hem verleende financiële tegemoetkoming maar uit een voorziening «in natura», een eigen bijdrage levert. De hoogte van die eigen bijdrage kan eveneens afhankelijk worden gemaakt van het inkomen, niet van het vermogen. Het bovenstaande impliceert, dat gemeenten kunnen regelen, dat én een gedeeltelijke financiële tegemoetkoming in de aanpassingskosten kan worden gegeven én een eigen bijdrage kan worden gevraagd. Het Rijk heeft, zoals reeds in een eerder antwoord gesteld, bij de artikelen 4, vijfde lid, en 5, derde lid, de marges bepaald waarbinnen de gemeenten terzake kunnen opereren.

De leden van de PvdA-fractie vragen wat moet worden verstaan onder «een gebruikelijke economische afschrijvingstermijn»? Is het denkbaar een grens te stellen aan de jaarlijkse huurverhoging welke voortvloeit uit de aanpassingskosten? Deze leden zijn benieuwd naar wat er gebeurt met de huur indien de investering is afgelost. Gaat de huur dan weer omlaag? Indien dit niet het geval is pleit dat in hun ogen nog eens te meer voor langere aflossingstermijnen. Overigens zullen zij graag bevestigd zien, dat de gemeenten de aflossingstermijnen en bedragen kunnen bepalen. Heeft de gemeente de vrijheid om een egalisatiefonds in te stellen?

Een gebruikelijke economische afschrijvingstermijn is de termijn waarbinnen de verhuurder verantwoord de geïnvesteerde kosten kan terugverdienen. De termijn is derhalve ter bepaling aan de verhuurder. Het is niet mogelijk een wettelijke grens te stellen aan de jaarlijkse huurverhoging welke voortvloeit uit de aanpassingskosten, aangezien er

sprake is van verschillende soorten voorzieningen met verschillende kostenniveaus en de gemeentelijke verordeningen terzake uiteen kunnen lopen. Bovendien is de toetsing van de redelijkheid van de huurverhoging voorbehouden aan de huurcommissie, welke toetst of op grond van art. 10 Huurprijzenwet woonruimte de huurverhoging in redelijke verhouding staat tot de door de verhuurder aan de ingrepen bestede kosten. Ook bij andere woningaanpassingen die onder art. 10 Huurprijzenwet woonruimte vallen (het treffen van niet-ingrijpende voorzieningen in het kader van renovatie) wordt een dergelijke grens niet gesteld.

Indien de investering is afgelost staat het de verhuurder vrij de huur weer omlaag te brengen. Dit is op grond van de Huurprijzenwet woonruimte echter niet afdwingbaar voor de huurder. Dit wil niet zeggen dat de aflossingstermijnen daarom langer zouden moeten zijn. De aflossingstermijn hangt af van de afspraken die verhuurder en huurder onderling maken en zal samenhangen met genoemde economische afschrijvingstermijn die de verhuurder zal hanteren. De gemeenten bepalen derhalve de afschrijvingstermijn niet. De verhuurder doet zulks bij zijn voorstel aan de huurder. Het behoort tot de beleidsvrijheid van de gemeente een egalisatiefonds in te stellen.

Met het antwoord op de vraag over de zogenaamde «voortschrijdende» gevallen zijn de leden van de PvdA-fractie niet geheel tevreden. Dat gehandicapten vaker geconfronteerd kunnen worden met noodzakelijke woningaanpassingen en dan te maken krijgen met gestapelde huurverhogingen kan in hun ogen niet eenvoudiger worden afgedaan met de verwijzing naar het belang van een zo goed mogelijke woningtoewijzing. Dit leken deze leden hele realistische problemen. In de memorie van antwoord is terzake de vraagstelling niet verwezen naar een zo goed mogelijke woningtoewijzing. In het antwoord op pagina 34 onderaan en pagina 35 bovenaan is het volgende gesteld: «Bij het beslissen op een bij haar ingediende aanvraag is het voor de betrokken gemeente van belang om zich te laten informeren omtrent een eventuele progressiviteit in het ziektebeeld van betrokkene. Indien progressiviteit niet geïndiceerd is, dan wel met een eventuele progressiviteit geen rekening wordt gehouden, blijven de met het treffen van meerdere opeenvolgende woningaanpassingen gemoeide kosten – indien deze per geval lager zijn, dan f 45 000 – telkenmale voor rekening van de gemeente. Dit wordt eerst anders indien de met één aanvraag gemoeide kosten meer dan f 45 000 bedragen. Indien sprake is van progressiviteit ligt het in de rede, dat een afweging wordt gemaakt tussen de mate van progressiviteit in het ziektebeeld van betrokkene en de tijd die naar verwachting gemoeid is met het realiseren van een woningaanpassing.

Bij een dergelijke afweging zou het kunnen voorkomen dat besloten wordt tot een ingrijpender aanpassing van de woning waarvan de kosten wellicht meer dan f 45 000 bedragen in plaats van meer dan één beperkte aanpassing.»

Terzake eventuele gestapelde huurverhogingen geldt, dat de huur – bij opeenvolgende aanpassingen – in een eindsituatie naar verwachting niet of nauwelijks zal afwijken van de huurverhoging in het geval in één keer een grote aanpassing wordt gepleegd.

De leden van de PvdA-fractie hebben begrepen, dat bij een woningaanpassing de eigenaar, in een aantal gevallen dus de eigenaar-bewoner, de totale kosten moet voorfinancieren, waarna gewoonlijk pas ruim een jaar later verrekening plaats vindt. Worden de hiermee gepaard gaande rentekosten in beschouwing genomen, d.w.z. worden deze kosten vergoed en tellen zij mee voor de f 45 000-grens? Gaat voorfinanciering de draagkracht van veel woningeigenaren niet te boven, zo vragen de leden van de fractie van de SGP.

Voorfinanciering zal door niet kapitaalkrachtige woningeigenaren (meestal de eigenaar-bewoners) geschieden met een (kapitaalmarkt)lening. Dit geschiedde op voet van de Regeling Geldelijke Steun Huisvesting Gehandicapten tot 1992 ook. Dit heeft – voorzover bekend – nooit tot problemen geleid en zal het derhalve nu meestal ook niet doen. Zo nodig kan betrokkene aan de gemeente gemeentegarantie- en/of een voorschot vragen. De met een lening gepaard gaande rentelasten, voorzover die de voorfinanciering betreffen, behoren tot de totale aanpassingskosten en tellen dus mee voor de f 45 000-grens. De gemeente, dan wel de zorgverzekeraar, zullen daar bij de subsidiëring rekening mee houden.

De leden van de PvdA-fractie willen weten, wat de reden is, dat de huurverhoging altijd groter is dan de toename van de huursubsidie. Doordat de gehandicapte na een woningaanpassing een hogere huur moet betalen bestaat, aldus deze leden, het risico, dat betrokkene boven de maximale huur voor huursubsidie uitkomt. Waarop baseert de regering, aldus deze leden, alsook de leden van de CDA-fractie, de stelling dat woningaanpassingen voor gehandicapten «wel degelijk» leiden tot een hoger woongenot. De kwaliteitskorting die wordt toegepast is volgens deze leden, alsook de leden van de fractie van D66 niet zonder meer terecht, daar de aanpassing niet zozeer een verhoging van het woongenot is, als wel het herstel van wat men door de handicap aan woongenot verliest. Is art. 17, eerste lid, onderdeel e, van de Wet IHS hier de mogelijke ontsnappingsclausule, zo vragen de leden van de PvdA-fractie.

De oorzaak van het gegeven, dat niet voor 100% IHS-compensatie plaatsvindt, ligt hem in het, in de IHS-regeling ingebouwde, kortings-systeem. Naarmate de subsidiabele huur van een woning toeneemt, stijgt het aandeel in de huur dat voor rekening van de huurder blijft. Met andere woorden, het gedeelte van de huur dat uitstijgt boven de normhuur wordt niet volledig gesubsidieerd. Het betreft hier een vorm van profijtbeginsel.

Wij zijn van mening dat de prijs van een woning verband houdt met de mate waarin de woning voldoet aan de behoefte van de huurder. Bij een huishouden met 2 kinderen bijvoorbeeld zal een 4-kamerwoning in meerdere mate aan de woningbehoefte voldoen dan een 2-kamerwoning. Dat hier een hoger prijskaartje aan hangt, ook na IHS, lijkt ons niet meer dan logisch. Naar onze mening verschilt een aanpassing in een woning, teneinde in meerdere mate te voldoen aan de behoefte van de huurder, niet wezenlijk van het bovenvermelde voorbeeld. Uitgaande van de situatie, dat de gehandicapte niet goed in de niet aangepaste woning kan functioneren, betekent aanpassing een verbetering van de functioneringsmogelijkheden en derhalve van het woongenot en voldoet daardoor beter aan diens behoefte. Een verhoging van het eigen huuraandeel lijkt ons dan ook gerechtvaardigd.

Ten aanzien van de maximum subsidiabele huur geldt het volgende. De Wet IHS noemt in artikel 16 een maximum huurgrens, waarboven men in principe niet meer voor IHS in aanmerking kan komen. Artikel 17 biedt de mogelijkheid tot overschrijding van de maximum huurgrens, zoals deze geldt in een bepaald subsidietijdvak. In artikel 17, het eerste lid onderdeel e, is bepaald dat de minister bepaalde woningen of groepen woningen kan aanwijzen, waarvoor de maximum huurgrens niet geldt. De aanwijzing kan zowel incidenteel als in algemene zin geschieden. Bedoeld is met deze bepaling tegemoet te komen aan huurders van voor gehandicapten aangepaste woningen in het algemeen.

Ten slotte zij opgemerkt dat met ingang van 1 juli 1992 de (voorheen

bevroren) aftoppingsgrens (de grens waarboven een korting geldt van 100%) voor boven-65-jarigen is geïndexeerd en het hoogste kortings-tarief voor hen is teruggebracht tot 75%. Voor beneden-65-jarigen zal per 1 juli 1994 de aftoppingsgrens worden geïndexeerd.

Overigens zij opgemerkt dat er een zekere spanning bestaat tussen de wens tot verdere differentiëring van de IHS-regelgeving en de inzichtelijkheid van de regelgeving, de controleerbaarheid en de uitvoering.

Op de begroting van het Ministerie van VROM is, aldus de leden van de PvdA-fractie, geen bedrag opgenomen voor het effect dat de 25%-maatregel zal hebben op de bijzondere bijstand. Heeft het onderzoek en overleg hierover met de VNG inmiddels iets opgeleverd?

Betekent de zinsnede «zodra een en ander is afgerond kan een bedrag voor bijzondere bijstand worden opgenomen» dat er een wijziging van de begroting van VROM zal plaatsvinden. De leden van de VVD-fractie vragen terzake deze begroting verduidelijking. De leden van de CDA-fractie vragen nog welke bedragen gemoeid zijn met de efficiency korting.

Het overleg met de VNG kan eerst worden afgerond, indien de realisatiecijfers 1992 bekend zijn en een (aanvullend) onderzoek naar de realisatie in 1992 bij gemeenten is afgerond. Naar verwachting zullen de resultaten eind maart bekend zijn. Wij verwachten spoedig daarna het overleg met de VNG af te ronden.

Daarna zullen zowel de uitkomsten van dit overleg als het effect van de realisatie worden verwerkt in de begroting van het gemeentefonds en in de begroting van VROM. In het overleg met de VNG zal eveneens worden gesproken over de uitgangspunten die bij de bepaling van dat bedrag moeten worden gehanteerd. Uitgangspunt van de regering is daarbij dat compensatie zal plaatsvinden voorzover de kosten ten laste van de gemeenten komen. Dit betekent niet noodzakelijkerwijs dat de 25% korting voor gehandicapten met een minimuminkomen geheel vergoed behoeven te worden aan gemeenten. Een deel van de huurverhoging zal immers – zo nodig – kunnen worden meegenomen in de reguliere IHS-subsidies.

Het aangeven van bedragen, is voorsnog niet mogelijk. Dit hangt samen met het feit dat eerdergenoemd onderzoek moet worden afgewacht en het overleg met de VNG moet worden afgerond.

Waarop is de veronderstelling gebaseerd dat het budget van de RGSHG neerwaarts bijgesteld kan worden vanwege al gedane investeringen? Is dit niet in strijd met de afspraken die met de VNG zijn gemaakt over het budget dat overgeheveld wordt. Graag zullen de leden van de PvdA-fractie vernemen wat in de opeenvolgende VROM-meerjarenramingen (1991, 1992 en 1993) voor 1991 en volgende jaren is opgenomen geweest voor woningaanpassingen gehandicapten. Als er zich verschillen voordoen willen zij die graag verklaard zien.

Deze veronderstelling is gebaseerd op de gedachte dat gemeenten als gevolg van het verkrijgen van budgetverantwoordelijkheid, de invoering van de eigen bijdrage en het feit dat het verwijderen van bestaande voorzieningen niet langer wordt gesubsidieerd, zullen stimuleren dat meer gehandicapten worden gehuisvest in woningen met bestaande voorzieningen. In de afspraken die met de VNG zijn gemaakt is onder meer ten aanzien van het over te hevelen budget een voorbehoud gemaakt ten aanzien van de realisatie 1992.

In de opeenvolgende meerjarenramingen voor VROM zijn voor de

verplichtingen de volgende bedragen voor woningaanpassingen voor gehandicapten opgenomen: (x miljoen gulden)

	1991	1992	1993
raming 1991	136,8	136,5	143,7
raming 1992	381,6	332,2	215,7
raming 1993		332,2	239,9

De opeenvolgende ramingen zijn niet eenvoudig vergelijkbaar aangezien in de raming 1991 werd verondersteld dat per 1-1-1991 de jaarlijkse bijdragen zouden worden afgeschaft alsmede dat er een eigen bijdrage zou gelden van 50% van de kosten tot maximaal f 1 500.

Dit voornemen is niet ten uitvoer gebracht. Vervolgens is besloten om de jaarlijkse bijdrage per 1-1-1992 af te schaffen, per medio 1991 een eigen bijdrage van f 500 in te voeren en per 1-1-1993 een eigen bijdrage van 25% in te stellen in het kader van de Wet voorzieningen gehandicapten. In verband met het uitstel van de invoering van deze Wet naar 1-1-1994 is de 25% eigen bijdrage vervolgens ook een jaar verschoven. Daarnaast zijn diverse realisatie-effecten verwerkt.

De leden van de fractie van D66 hebben gevraagd om alsnog te expliciteren waarom het naar eigen inzicht vaststellen van inkomensgrenzen en hoogte van eigen bijdragen niet het voeren van inkomenspolitiek is. Zal het afstemmen van voorzieningen in geld op de hoogte van het inkomen leiden tot een variatie in de hoogte van de toe te kennen bedragen of kunnen gemeenten besluiten in het geheel niets meer te vergoeden? Blijven de eigen betalingen in het kader van de woningaanpassing buiten de maximering?

In het vorenstaande in paragraaf 3.1 hebben wij uiteengezet wat wij voornemens zijn te regelen in het kader van de maximering van de eigen bijdragen en het ten laste van de gehandicapte blijvende deel van een voorziening waarvoor een financiële tegemoetkoming wordt verleend. Voorzover onduidelijkheid mocht hebben bestaan over de lokale mogelijkheden om inkomenspolitiek te voeren, zullen die, naar wij vooronderstellen, nu in het licht van die te treffen regeling zijn weggenomen. Inkomenspolitiek regardeert de centrale overheid; de centrale overheid bepaalt de ruimte waarbinnen gemeenten in het kader van kostenbeheersing een beroep kunnen doen op het inkomen van de gehandicapte en zijn gezin. De gemeente kan binnen die ruimte variëren in de hoogte van de toe te kennen bedragen. Ook kunnen gemeenten besluiten om in het geheel geen voorzieningen te verstrekken. Dit kan bijvoorbeeld naar analogie van de uitvoering van de AAW het geval zijn met betrekking tot die voorzieningen waarvan de kosten het drempelbedrag van de ABW niet overschrijden. Voor de duurdere voorzieningen zal zich dit minder snel voordoen. Voorzover die duurdere voorzieningen bestaan uit naturaverstrekkingen zijn de eigen bijdragen gemaximeerd. Wordt voor een duurdere voorziening een financiële tegemoetkoming in de kosten verleend dan kan die tegemoetkoming afgestemd worden op de financiële draagkracht van de gehandicapte en zijn gezin. Gegeven het feit dat in het kader van de uitvoering van de WVG uitsluitend de draagkracht in aanmerking kan worden genomen die de gehandicapte in het kalenderjaar van toekenning van de voorziening heeft (en dus niet conform de verlening van de bijzondere bijstand de draagkracht van een reeks van jaren) zal het niet snel voorkomen dat een gemeente een financiële tegemoetkoming voor een duurdere voorziening geheel zal kunnen weigeren. Wel zal dit zich kunnen voordoen bij bijvoorbeeld een verhuiskostenvergoeding of een kleinere woningaanpassing. De betalingen in

het kader van de woningaanpassing vallen binnen de gestelde begrenzings voor de eigen bijdragen en de financiële draagkracht.

De leden van de fractie van D66 vragen de regering alsnog in te gaan op de reeds in het voorlopig verslag gestelde vraag of de conclusie juist is die is getrokken in het rapport van het NIMAWO dat de invoering van de eigen bijdragen en het verlagen van de inkomensgrens maatregelen zijn die beter achterwege kunnen worden gelaten, omdat de kosten ervan hoger zijn dan de opbrengst.

De berekening van het NIMAWO is gebaseerd op de situatie in november 1991. Het NIMAWO heeft de effecten berekend van de drie beheersingsmaatregelen die door de regering in de brief van 6 mei 1991 aan de Tweede Kamer werden voorgesteld; te weten: verlaging van de inkomensgrens, het heffen van eigen bijdragen en halvering van het vervoerskostenforfait. De netto opbrengst van de verlaging van de inkomensgrens bedraagt f 10 miljoen. Het NIMAWO concludeerde dat de uitvoeringskosten van het heffen van eigen bijdragen hoger zouden zijn dan de opbrengst en derhalve beter achterwege kon blijven. De derde beheersingsmaatregel, de halvering van het vervoerskostenforfait (later is dit voornemen teruggebracht naar een totale vermindering van 30%), bracht geen extra administratiekosten met zich mee: het uitbetalen van een halve vergoeding is niet duurder dan het uitbetalen van een hele vergoeding, concludeert het NIMAWO.

Inmiddels hebben de kabinetsvoorstellen enkele wijzigingen ondergaan: van het voornemen om eigen bijdragen in het kader van de AAW te heffen is afgestapt; de inkomensgrens is met ingang van 1 januari 1992 verlaagd naar f 44 161,20 per jaar en de vervoerskostenvergoeding wordt met drie stappen van 10% verlaagd in 1992 en 1993. De twee laatste maatregelen leveren per saldo wel voordelen op. Overigens is dit ook het geval bij de ingevoerde eigen bijdrage van f 500 in de RGSHG.

De leden van de fractie van D'66 vragen de regering of het haar bekend is dat verschillende gemeenten – tegen de met de Kamer gemaakte afspraken in – de eigen bijdrage van f 500 toch van tevoren innen en deze bovendien bij een negatieve advisering weigeren terug te betalen met als argument dat na aftrek van de gemaakte kosten er niets van dit bedrag meer over is? Zo nee, zou dit dan nader onderzocht kunnen worden? Zo ja, wat is de regering voornemens hieraan te doen?

De wijze van innen van de – op voet van de RGSHG per 10 juni 1991 verschuldigde – eigen bijdrage van f 500 heeft inderdaad enige tijd tot onduidelijkheid bij de gemeenten geleid. Daarom heb ik, als tweede ondergetekende in mijn circulaire MG 92-22 van 15 juli 1992 hier aandacht voor gevraagd. In de circulaire is opgenomen, dat, indien er (mede) naar aanleiding van het advies geen reden is om tot het verlenen van een bijdrage voor de kosten van woningaanpassing over te gaan, geen eigen bijdrage aan de belanghebbende kan worden gevraagd. In de toelichting bij de RGSHG wordt verder expliciet aangegeven, dat de eigen bijdrage niet vóóraf moet worden geïnd, maar moet worden verrekend bij de uitbetaling.

De leden van de fractie van D66 onderschrijven de visie van de regering, dat het vooral de gemeente is, die door bij de vaststelling van de subsidie rekening te houden met de draagkracht van de huurder, invloed heeft op de hoogte van de huurverhoging en daarmee tevens kan voorkomen dat de maximale huursubsidiiegrens wordt overschreden. Daarmee blijft het voor deze leden onduidelijk waarom in de memorie van toelichting ook de verhuurders een specifieke verantwoordelijkheid op dit punt wordt toegedacht.

Ondanks het gegeven, dat met name de gemeente invloed heeft op de hoogte van de huurverhoging, kan ook de verhuurder in zijn algemeenheid – in de memorie van toelichting is de verhuurder geen specifieke verantwoordelijkheid terzake gegeven – daarop invloed uitoefenen. Reeds eerder is gesteld, dat de verhuurder gebruikelijke economische termijnen zal hanteren voor de afschrijving van de aanpassingskosten. Het gaat daarbij om een verantwoorde termijn waarbinnen de geïnvesteerde kosten terugverdiend kunnen worden. Dit is evenwel, gezien de vele factoren die hiermee kunnen samenhangen, geen harde termijn. Er zit een zekere marge in. Het gegeven, dat de huurverhoging een overeenkomst tussen verhuurder en huurder vereist, impliceert overleg tussen deze beide partijen. In dat overleg kan een goede afweging gemaakt worden tussen een economische afschrijvingstermijn en, binnen de marges van een verantwoorde exploitatie, eventueel andere aspecten.

Met betrekking tot de vraag van de leden van de SGP-fractie of de noodzakelijke aanschaf van voorzieningen door de gehandicapte niet sterk vertraagd kan worden, omdat de gehandicapten die niet over voldoende middelen beschikken eerst willen weten of zij voor bijzondere bijstand in aanmerking komen, merken wij onder verwijzing naar hetgeen wij in paragraaf 3.1 over eigen bijdragen en financiële tegemoetkomingen hebben aangetekend op dat de door deze leden bedoelde vertraging naar onze mening niet op zal treden aangezien de eigen bijdragen en het deel van de kosten van een voorziening dat niet door de financiële tegemoetkoming wordt gedekt de draagkracht van de gehandicapte en zijn gezin niet te boven mag gaan. Die draagkracht dient in onze zienswijze overeenkomstig de in het kader van de uitvoering van de bijzondere bijstand gehanteerde systematiek vastgesteld te worden.

De leden van de fracties van de SGP, van de RPF en van de VVD vragen naar besparingen in de bijstand, wanneer de bijstand geen voorliggende voorziening meer is voor ouderen. De bijzondere bijstand is per 1 augustus 1991 gedecentraliseerd. Op dit moment is statistische informatie voor handen van de bijzondere bijstand vóór de decentralisatie, maar deze informatie biedt geen antwoord op de vraag, want door de decentralisatie kunnen er verschuivingen optreden in de te verstrekken voorzieningen en in de leeftijdscategorieën van de ontvangers van voorzieningen. De eerst mogelijke betrouwbare statistische informatie over de bijzondere bijstand wordt verwacht in september 1993. Dan is er informatie over het jaar 1992; het eerste volledige jaar na de decentralisatie.

Ingaande op de vraag van het lid van de RPF-fractie of de nagestreefde budgettaire neutraliteit niet bij voorbaat een wassen neus is als de verstoring van het evenwicht tussen vraag en aanbod betekent dat extra middelen aan het Gemeentefonds worden toegevoegd, attenderen wij erop dat de desbetreffende passage betrekking heeft op een situatie die zich in de toekomst mogelijkerwijs zou kunnen voordoen. Voor de komende jaren geldt, voorzover redelijkerwijs verwacht mag worden, dat de aan het Gemeentefonds toegevoegde middelen voor de gemeenten toereikend zijn om adequate voorzieningen te verstrekken. Mocht zich op enig tijdstip in de toekomst een verstoring tussen vraag en aanbod voordoen dan kunnen gemeenten (een meer uitputtend) gebruik maken van de mogelijkheden tot kostenbeheersing, binnen de daartoe door de centrale overheid gestelde grenzen. Zou vervolgens op een nog verder in de tijd gelegen tijdstip blijken dat gemeenten op het gebied van kostenbeheersing de grenzen hebben bereikt en de vraag het aanbod nog steeds (dreigen te) overstijgen, dan ligt het in de rede om (uiteraard

tijdig) extra middelen aan het Gemeentefonds toe te voegen. Gelet op de onzekerheid of die situatie zich op enig moment zal manifesteren, kan ons inziens niet gesteld worden dat de budgettaire neutraliteit bij voorbaat al een wassen neus is.

3 Voorzieningenterreinen

Algemeen

De leden van de CDA-fractie willen in dit stadium van behandeling van het wetsvoorstel een uitgebreid overzicht per toe te delen voorziening ontvangen. Ook de leden van de D66-fractie willen meer duidelijkheid over waar de leefvoorzieningen die nu in het AAW-pakket zitten, uiteindelijk terechtkomen.

De leden van de D66-fractie vragen de regering wat de toekomst is van de voorzieningen met een aparte status in het huidige AAW-pakket (bijvoorbeeld de doventolkvoorziening, de sportrolstoelen en de overige voorzieningen voor ontspanning en ontwikkeling en de blindegeleidehond)?

Uitgangspunt van de herindeling op basis van de WVG is dat alle leefvoorzieningen overgaan naar de gemeenten en zorgverzekeraars, waarbij de inkomensondersteunende voorzieningen worden overgelaten aan de bijzondere bijstand.

De gemeente krijgt de zorgplicht voor de woonvoorzieningen, vervoersvoorzieningen en rolstoelen.

De onder de huidige regeling vallende woonvoorzieningen zijn bouwkundige en woontechnische aanpassingen van en in de woning en voorzieningen in woonruimten, zoals voor keukenaanpassingen, voor verticaal verplaatsen zoals trapliften, voor wassen, baden en douchen, voor toiletgebruik zoals verhoogde toiletputten alsmede vergoedingen voor kosten van woningsanering, verhuizingen, tijdelijke huisvesting en huurderiving.

De onder de huidige regelingen vallende vervoersvoorzieningen zijn auto's, fietsen, tandems, driewielers, buitenwagens inclusief aanpassingen van deze voorzieningen, vergoedingen voor leefkilometers voor auto, buitenwagen, (rolstoel)taxi en vergoeding voor begeleidingskosten.

Onder rolstoelen vallen de rolstoelen door lichaamskracht voortbewogen, waaronder ook sportrolstoelen en rolstoelen met elektrische aandrijving, waaronder ook scootermobielen.

De zorgvoorzieningen die naar de AWBZ gaan hebben betrekking op: woningaanpassingen boven f 45 000, ADL-clusterwoningen, hulpmiddelen voor lopen, slapen, zitten, eten en drinken, kleedhulpmiddelen, vergoedingen kosten ADL-assistentie, voorzieningen voor het huishouden en vergoeding kosten huishoudelijke hulp, dieetpreparaten. Voorts gaan vanuit de AAW naar de AWBZ de communicatievoorzieningen, zoals voorzieningen voor doven en blinden o.a. voor lezen en schrijven, alarmingsapparatuur uit de AAW. De doventolk blijft in de AAW gehandhaafd omdat deze veelal als werkvoorziening wordt verstrekt en wij het wenselijk achten dat het ontwikkelde uitvoeringsbeleid met een centrale opleiding en de Doventolkdienst op centraal niveau geregeld blijft. De geleidehonden worden evenals de begeleidingskosten tot de vervoersvoorzieningen gerekend en worden dus door de gemeenten verstrekt.

Als inkomensondersteunende voorzieningen zijn aangemerkt: vergoedingen voor (extra) stook- en verwarmingskosten en (extra) electriciteitskosten, vergoeding voor gesprekskosten voor telefoon, voorzieningen

voor ontwikkeling en ontspanning (excl. sportrolstoelen), overige dieetkosten, vergoeding voor extra slijtage van kleding en beddegoed.

3.1 *Leefvoorzieningen*

De leden van de PvdA-fractie hebben de vraag gesteld wat de bestaande praktijk met betrekking tot de export van AAW-voorzieningen inhoudt. In het verlengde van die vraag hebben zij tevens geïnformeerd of het onderhavige wetsvoorstel daarop geen enkele invloed heeft.

Ingevolge artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 14 augustus 1976, Stb. 434, de zogenaamde «voorzieningen-a.m.v.b.», kan de bedrijfsvereniging de verzekerde die zich buiten Nederland bevindt in aanmerking brengen voor voorzieningen als bedoeld in artikel 57, eerste en tweede lid, van de AAW, met dien verstande dat de beoordeling van de behoefte aan die voorzieningen redelijkerwijs mogelijk moet zijn en met inachtneming van de in zijn woon- of verblijfplaats geldende maatstaven dient te geschieden.

In de praktijk is deze bepaling van betekenis voor onder andere ambasadepersoneel (en hun gezinsleden), personeel in dienst van volkenrechtelijke organisaties, het rijdend, vliegend en varend personeel van een in Nederland wonende of gevestigde werkgever die internationaal vervoer verricht, binnenschippers en personen jonger dan 27 jaar die in het buitenland studeren.

De vraag of het onderhavige wetsvoorstel geen enkele invloed heeft op de (rechts-)positie van deze personen moet alsnog ontkennend beantwoord worden. Onze vooronderstelling dat de voorzieningenverstrekking aan in het buitenland verblijvende personen ingebracht zou kunnen worden in de nadere regels met betrekking tot de werkvoorzieningen blijkt maar ten dele houdbaar te zijn. Voorzover de voorzieningenverstrekking aan deze personen bestaat uit de verstrekking van werkvoorzieningen, eventueel in combinatie met leefvervoer, is er uiteraard geen probleem. De AAW en de daarop berustende bepalingen geven de bedrijfsvereniging de bevoegdheid om die voorzieningen te verstrekken. Een probleem ontstaat wanneer de onderhavige personen uitsluitend een leefvoorziening behoeven. Ingevolge de gewijzigde tekst van de AAW is de bedrijfsvereniging immers niet bevoegd om (afgezien van het leefvervoer) leefvoorzieningen te verlenen. Het verband tussen de verstrekking van leefvoorzieningen aan in het buitenland verblijvende personen en de verstrekking van de in artikel 57, eerste lid, van de AAW bedoelde voorzieningen is bij nader inzien ook zodanig ver verwijderd, dat het niet mogelijk is om de bevoegdheid van de bedrijfsvereniging om leefvoorzieningen aan genoemde personen te verstrekken, op te nemen in de nader te stellen regels. In aanmerking nemende dat het niet de bedoeling is om de verstrekking van leefvoorzieningen aan AAW-verzekerden die in het buitenland verblijven te beëindigen, hebben wij gemeend om voor die verstrekking alsnog een wettelijke basis te moeten creëren. In de bijgevoegde nota van wijziging is hierin voorzien. Tevens hebben wij gemeend om te moeten voorzien in een bevoegdheid van de bedrijfsvereniging om de doventolk in de leefsituatie te verstrekken. In de praktijk is de doventolk in financiële zin met name van belang in de werk- en onderwijssituatie en in veel mindere mate in de leefsituatie. Ingevolge de oorspronkelijke indeling van de voorzieningen zou de doventolk in de leefsituatie, als zijnde een communicatievoorziening, ingekaderd worden in de AWBZ. Na heroverweging zijn wij tot de slotsom gekomen dat dit niet wenselijk is. Zoals gezegd ligt het accent van de onderhavige voorziening met name in de sfeer van de werkvoorzieningen. Gelet op dit accent, daarbij in aanmerking genomen dat deze voorziening nog sterk in ontwikkeling is, hebben wij besloten om de

doventolk in zijn geheel (dus èn als werkvoorziening, èn als leefvoorziening) als AAW-voorziening te moeten duiden. Dit betekent dat de huidige (nadere) regeling terzake in stand kan blijven en dat de Nederlandse Tolkendienst ook in de toekomst door slechts één uitvoeringsorgaan, te weten de bedrijfsvereniging, bevestigd zal worden.

Gelet op het feit dat een en ander met zich brengt dat in de AAW alsnog een beperkte bevoegdheid van de bedrijfsvereniging wordt opgenomen om in bepaalde gevallen leefvoorzieningen te verstrekken, ligt het ons inziens in de rede om in datzelfde kader ook op te nemen de bevoegdheid van de bedrijfsvereniging om in combinatie met werkvoorzieningen leefvervoersvoorzieningen te verstrekken.

In het verlengde van het nieuw voorgestelde artikel 10 zijn de artikelen 11 tot en met 13 gewijzigd. In artikel 13, ten vierde, is tevens melding gemaakt van de AAW. De Algemene militaire pensioenwet geeft de Minister van Defensie de bevoegdheid om in aanvulling op de AAW-(werk-)voorzieningen, voorzieningen te verstrekken ten behoeve van militair personeel en gewezen militair personeel. Van deze bevoegdheid heeft de Minister van Defensie diverse keren gebruik gemaakt. In de oorspronkelijke formulering van artikel 13 van het wetsvoorstel was deze aanvullingsbevoegdheid ten onrechte komen te vervallen.

Naar aanleiding van de vraag van de leden van de PvdA-fractie zij aangetekend dat de rolstoelverstrekking ten behoeve van bewoners van bejaardenoorden momenteel niet wordt gefinancierd vanuit WBO-gelden. De kosten komen in beginsel voor eigen rekening dan wel, afhankelijk van de financiële situatie van betrokkenen, voor rekening van de ABW. Daarnaast maakt een aantal ouderen, waaronder ook ouderen wonende in verzorgingshuizen, gebruik van een rolstoel verstrekt op grond van een aanvullende verzekering die een aantal ziekenfondsen hun cliënten biedt.

Thans is derhalve geen afzonderlijke instantie belast met de verstrekking van rolstoelen aan bewoners in bejaardenoorden.

Na in werking treden van de WVG is de gemeente de verstreckende instantie. De kosten voor de verstrekking van rolstoelen aan bewoners van verzorgingshuizen zullen ten laste komen van het gemeentelijk budget. Bij de vaststelling van het budget dat met de VNG m.b.t. de rolstoelverstrekking is overeengekomen zijn tevens deze rolstoelen betrokken.

De leden van de PvdA-fractie waren verrast door de mededeling in de brief van 1 februari aan de Tweede Kamer, dat bewoners van AWBZ-instellingen gebruik moeten kunnen maken van de gemeentelijke vervoersvoorzieningen.

Met de verwijzing in voornoemde brief van 1 februari jl. naar gemeentelijke vervoersvoorzieningen voor bewoners van AWBZ-instellingen is bedoeld dat indien gemeenten een collectief vervoerssysteem opzetten, het voor de hand ligt dat ook bewoners van AWBZ-instellingen daar gebruik van kunnen maken.

Het vervoer van de instelling naar huis en vice versa (zogenaamd weekend vervoer) valt niet onder de huidige AAW, noch onder de AWBZ, en beschouwen wij dan ook na invoering van de WVG als behorend tot de eigen verantwoordelijkheid van betrokkenen of de ouders van betrokkenen.

Voorts is in paragraaf 4.1. van de memorie van toelichting vermeld dat er voor is gekozen de directe koppeling met de woon- en leefsituatie en tussen vervoersvoorzieningen onderling in stand te houden en de rolstoelverstrekking, zoals die nu in het kader van de AAW plaats heeft,

over te dragen aan gemeenten. De rolstoelvoorziening die als onderdeel van de zorg in de AWBZ wordt geboden, blijft in dat kader. Ook vervoersvoorzieningen voor zover de verstrekking daarvan behoort tot de doelstelling van de instelling blijven, zoals dat ook nu het geval is, onder verantwoordelijkheid van de instelling. De door de instelling geboden vervoersmogelijkheden hebben niet het karakter van individuele AWBZ-aanspraken, maar worden collectief aan de bewoners geboden.

De leden van de VVD-fractie vragen de regering of het niet verstandig zou zijn de uitkomsten van het onderzoek naar collectief vervoer bij de verdere behandeling van dit wetsvoorstel te betrekken. De leden van de fractie van D66 merken op dat de regering er voornamelijk vanuit gaat dat collectief vervoer van gehandicapten goedkoper zal zijn dan de huidige verstrekkingen. Het tegendeel zou wel eens uit het onderzoek kunnen blijken; aangepast vervoer voor gehandicapten is in Nederland nog nooit van de grond gekomen omdat het zo duur is. Deze leden vragen welke maatregelen de regering zal treffen indien uit het onderzoek blijkt dat collectief vervoer niet rendabel en dus niet haalbaar is?

De leden van de GPV-fractie vragen waarop de stelling is gebaseerd dat het bij het vervoer voor gehandicapten allemaal zo veel goedkoper kan.

In aanvulling op hetgeen in de memorie van antwoord werd gesteld wordt er momenteel een onderzoek verricht door het Projectbureau Aanvullend Vervoer. Dit onderzoek is in de eerste plaats gericht op het inventariseren van de aard en omvang van de vervoersbehoefte van gehandicapten en ouderen en van (aanvullende) vervoerssystemen die aan de vraag naar de geconstateerde vervoersbehoefte van deze groepen tegemoet kunnen komen. Voorts zullen in dit onderzoek voorstellen worden gedaan om te komen tot een of meerdere systemen van aanvullend (openbaar) vervoer dat, in samenhang met toegankelijk openbaar vervoer, een zo groot mogelijk bereik heeft. De afronding van dit onderzoek wordt binnenkort verwacht. Dit onderzoek is derhalve niet bedoeld om te achterhalen of collectief vervoer goedkoper is dan individuele taxikostenvergoedingen.

Kenmerkend voor de decentralisatie van de vervoersvoorzieningen is dat op lokaal niveau meer maatwerk kan worden geleverd, afgestemd op de individuele en lokale situatie zodat gemeenten met minder financiële middelen adequate vervoersvoorzieningen kunnen bieden dan in de centraal gestuurde uitvoering van de AAW waar veelal forfaitaire bedragen worden toegekend, die niet zijn afgestemd op andere of aanvullende vervoersmogelijkheden.

Leden van verschillende fracties vragen of er een oplossing is voor het vervoer dat verder gaat dan de gemeentegrenzen; hoe moet een gehandicapte zich redden buiten de gemeentegrens en hoe wordt de vervoersplicht voor met name kleine plattelandsgemeenten geregeld en welke knelpunten en organisatorische problemen zijn hier te verwachten. Veel gehandicapten zijn afhankelijk van vervoer van deur tot deur.

De bedoeling is dat er collectieve vervoerssystemen worden ontworpen die ook over gemeentengrenzen heengaan en vervoer van deur tot deur regelen. Ook voor kleine plattelandsgemeenten kunnen dergelijke systemen worden opgezet. In de memorie van antwoord werd al aangegeven dat de gemeenten naast collectieve vervoerssystemen voor gehandicapten die niet gebaat zijn met het collectief vervoer, individuele vervoermiddelen en vervoersvergoedingen kunnen blijven verstrekken.

De leden van de fractie van Groen Links vragen in hoeverre gehandicapten een beroep kunnen blijven doen op een vervoersvoorziening en

wanneer voor een individuele gehandicapte de vervoersmogelijkheden in een gemeente «adequaaf» zijn? Deze leden vragen de regering daarvan een exacte omschrijving te geven.

Voor een antwoord op deze vraag verwijzen wij naar paragraaf 1.3 waar in wordt gegaan op de vraag van de leden van de D66-fractie inzake «de goedkoopste adequate voorziening».

De leden van de fractie van D66 vragen de regering een reactie te geven op de door deze leden genoemde specifieke bezwaren op het vlak van de privacy, daar waar de betrokkene om hem of haar moverende redenen het doel van de reis verborgen wenst te houden.

Dit kan voor een gehandicapte die is aangewezen op collectief vervoer en een bepaald reisdoel verborgen wenst te houden een probleem opleveren. Het zal hier echter om uitzonderingssituaties gaan waar individuele oplossingen voor kunnen worden gevonden. De gemeente kan immers naast collectief vervoer ook individuele vervoersmogelijkheden blijven bieden.

Deze leden vragen de regering alsnog te reageren op het onderzoek naar gedecentraliseerd leerlingenvervoer in opdracht van onder andere de Gehandicaptenraad, waaruit minder positieve resultaten blijken dan uit het onderzoek van de Universiteit van Amsterdam. Naar aanleiding van het onderzoek van de Gehandicaptenraad heeft de Gehandicaptenraad samen met ondermeer de Federatie van Ouderverenigingen en Veilig Verkeer Nederland een wensenlijst met betrekking tot het leerlingenvervoer geformuleerd. Over deze wensenlijst is overleg gaande tussen deze organisaties en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en dit zal worden betrokken bij het beleid hieromtrent van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

De leden van de fractie van D66 hebben om een verduidelijking gevraagd van de in de memorie van antwoord vervatte passage dat het wenselijk is dat de bedrijfsverenigingen bij mensen die een combinatie van werk- en leefvervoer hebben, rekening houden met het beleid van de desbetreffende gemeente. Wil, zo vragen deze aan het woord zijnde leden, de regering rechtsgelijkheid tussen werkende en niet-werkende gehandicapten creëren door de bedrijfsverenigingen hun beleid te laten differentiëren al naar gelang het gemeentelijk beleid? Wat moet hierbij worden voorgesteld? Wat betekent dit ingeval gehandicapten lokaal aangewezen zijn op collectief vervoer? Hoe moet worden omgegaan met verschillende inkomensgrenzen?

Welke uitvoeringstechnische consequenties, ook op het punt van personeelskosten en registratiesystemen, zitten hieraan vast? Als de regering dit niet kan overzien, kan dan op de kortst mogelijke termijn via de SVr en/of de GMD inzicht daarin worden verkregen?

Na herbezinning op de door de leden van de fractie van D66 bedoelde passage, zijn wij mede in het licht van de vragen die deze leden daarover hebben gesteld, tot de slotsom gekomen dat het opnemen van een bepaling dat de bedrijfsvereniging rekening houdt met het gemeentelijk beleid inzake de verstrekking van vervoersvoorzieningen, met name in uitvoeringstechnische zin tot problemen aanleiding kan geven. Wij menen dan ook van het opnemen van een dergelijke bepaling in de nader te stellen regels te moeten afzien en alleen in de toelichting op deze regelen een passage op te nemen.

Overigens hadden wij niet het oogmerk om volledige (rechts-) gelijkheid tussen werkende en niet-werkende gehandicapten te creëren. Evenmin als wij het bezwaarlijk achten dat tussen gemeenten onderling verschil in de voorzieningenverstrekking kan ontstaan, achten wij het

bezawaarlijk dat tussen gemeenten en bedrijfsverenigingen bij de voorzieningenverstrekking verschil kan ontstaan.

De leden van de D66-fractie wijzen er op dat door collectief vervoer een deel van het inkomen van taxichauffeurs wordt «weggeconcurrereerd». Heeft de regering dit negatieve effect op de werkgelegenheid in de taxibranche wel gerealiseerd? Wat wordt overigens met de passage over additionaliteit en het vermijden van concurrentievervalsing bedoeld, vragen deze leden. Ook de leden van de fractie van Groen Links vragen hierop een toelichting.

Naar onze informatie zullen diverse gemeenten bestaande taxibedrijven inschakelen ten behoeve van het aanvullend vervoer. Met toetsing van de arbeidsplaatsen op grond van de wettelijke regelingen aan additionaliteit en het vermijden van concurrentievervalsing wordt bedoeld dat de regelingen voor additionele arbeid, waarmee werklozen worden ingeschakeld, voorzien in procedures om te beoordelen dat hierdoor geen reguliere werkgelegenheid wordt verdrongen of weggeconcurrereerd.

De leden van de GPV-fractie vragen of de regering op de hoogte is van de nieuwe OV-produkten die door taxibedrijven en openbaar-vervoerbedrijven op dit moment worden ontwikkeld. Een nieuwe ontwikkeling op het gebied van aanvullend openbaar vervoer is de regiotaxi. Bij deze vervoersvorm verzorgt een treintaxi aanvullend vervoer van deur tot deur; ook kan men in aansluiting op bus of trein naar huis worden vervoerd. Dit aanvullend vervoer moet vooraf worden besproken en de wachttijden zijn maximaal 10 minuten.

De leden van de GPV-fractie vragen of de regering met het gestelde in de memorie van antwoord het niet verantwoord te achten extra financiële middelen uit te trekken voor vervoersvoorzieningen bedoelt te zeggen dat de verlaging van de subsidies aan het openbaar vervoer en de extra verhoging van de ritprijzen een rechtvaardiging zijn voor een vermindering van de subsidies voor het vervoer van gehandicapten.

Met het gestelde in de memorie van antwoord wordt bedoeld dat de regering bij de keuze dat de uitbreiding van de doelgroep voor de AAW-voorzieningen niet mag leiden tot een stijging van de collectieve uitgaven mede heeft overwogen dat bij de nagestreefde kostenbeheersing van de collectieve uitgaven voor vervoer het niet in de lijn ligt de collectieve uitgaven voor vervoersvoorzieningen van gehandicapten (sterk) te laten stijgen.

3.2 Woonvoorzieningen

De vraag van de leden van de CDA-fractie inzake de kwaliteitskorting wordt in paragraaf 2.2 beantwoord.

De leden van de PvdA-fractie stellen prijs op een uitvoerige toelichting op de relatie tussen de woningaanpassingsregeling en de nieuwe regeling voor de woonzorgcomplexen, daar beide regelingen om (ten dele) dezelfde doelgroep gaan.

Over de relatie tussen de regeling voor woningaanpassingen voor gehandicapten en de voorziene regeling voor woon/zorgvoorzieningen kan – zonder vooruit te willen lopen op de beleidsbrief over de onderverdeling wonen-zorg waarvan het streven is deze eind maart 1993 naar de Tweede Kamer te zenden – het volgende worden opgemerkt.

Bij deze regelingen gaat het om twee principieel te onderscheiden doelgroepen. De regeling voor woningaanpassingen is bedoeld voor gehandicapte mensen, die zelfstandig blijven maar zich geconfronteerd weten met problemen in de sfeer van de fysieke toegankelijkheid. Het

gaat hierbij nadrukkelijk om zelfstandig wonen. De middelen van de WVG zijn hiervoor dan ook bedoeld.

De doelgroep van woon/zorg-complexen bestaat uit ouderen die niet meer zelfstandig kunnen wonen, maar niet zo zorgbehoevend zijn dat intramurale opname noodzakelijk is. Er is een behoefte aan beschut wonen. Als regel zal een zekere behoefte aan verpleging en/of verzorging aanwezig zijn; psycho-sociale factoren kunnen echter eveneens een rol spelen.

Woon/zorgcomplexen kenmerken zich met name door de aanwezige zorginfrastructuur. Dat deze complexen in de regel ook fysiek toegankelijk zijn gemaakt, doet daar niets aan af. De WVG-middelen zijn primair ter ondersteuning van het zelfstandig wonen van gehandicapten bestemd, en daarmee niet van toepassing op woon/zorg-complexen.

De leden van diverse fracties (PvdA, VVD, D66, Groen Links) hebben vragen gesteld over het aparte circuit voor aanpassingen duurder dan f 45 000.

Zo vinden de leden van de fracties van de PvdA en de SGP, dat alle aanpassingen naar de gemeenten moeten worden gedecentraliseerd en indien dit niet gebeurt, aldus de leden van de fractie van de PvdA, de uitvoering van de WFV-subsidieregeling door de gemeenten moet geschieden. Daarnaast vinden deze leden en de leden van de fracties van D66 en de SGP, dat voor grensgevallen een onafhankelijke derde moet worden ingeschakeld op voet van een wettelijke bepaling. De leden van de fracties van de VVD en van Groen Links vragen of bedoeld bedrag wordt geïndexeerd of anderszins aangepast. De leden van de fractie van het GPV doen de suggestie de gemeenten en de zorgverzekeraars gezamenlijk verantwoordelijk te maken voor woningaanpassing.

Op een deel van de hierboven gestelde vragen (toetsing door een derde en waarom deze grens) is reeds ingegaan op pagina 34 van de memorie van antwoord.

Voor het overige zijn ondergetekenden van mening, dat de financiering via de WFV en uitvoering door de zorgverzekeraars om de navolgende reden gehandhaafd dienen te blijven. Belanghebbenden en de gehandicapten zelf zullen immers proberen kost wat kost de gehandicapte thuis te houden respectievelijk thuis te laten blijven. Gemeenten zullen daardoor onder zeer grote druk komen te staan, indien alle aanpassingen door hen gefinancierd zouden moeten worden. Zij kunnen hiermee gepaard gaande hoge kosten niet dragen. De gemeenten kunnen bovendien – in tegenstelling tot de zorgverzekeraars – geen afweging maken tussen de kosten van woningaanpassing plus eventuele thuiszorg enerzijds en de kosten die gepaard gaan met intramurale opname anderzijds. Een dergelijke kostenafweging is met name bij de dure aanpassingen van belang. De zorgverzekeraar kan na deze afweging vervolgens de meest doelmatige oplossing kiezen. De suggesties van de leden van de fracties van de PvdA, het SGP en het GPV terzake kunnen dan ook niet worden overgenomen.

Terzake indexering van de grens wordt opgemerkt, dat op voet van artikel 1, vijfde lid, van het wetsontwerp het bedrag van f 45 000 kan worden aangepast indien daartoe aanleiding bestaat als gevolg van de ontwikkeling van de prijzen van bouwkundige of woontechnische ingrepen in of aan de woning.

De leden van de PvdA-fractie vragen hoever het overleg is gevorderd tussen de VNG en de zorgverzekeraars over o.a. geschillen rondom de f 45 000-grens.

Tussen de VNG en de zorgverzekeraars wordt overleg gevoerd over o.a. de dure woningaanpassingen. Dit overleg heeft nog niet geleid tot concrete afspraken, maar beide partijen stellen samenwerking voor.

In antwoord op een vraag van de leden van de PvdA-fractie merken wij het volgende op. De duurdere woningaanpassingen zullen ten laste komen van artikel 39 van de Wet financiering volksverzekeringen (WFV); daarmee komen de kosten van deze woningaanpassingen ten laste van het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten.

De keuze voor subsidiëring van de onderhavige woningaanpassingen ten laste van artikel 39 WFV betekent voor wat betreft de financiële gevolgen derhalve geen wijziging ten opzichte van hetgeen daarover in paragraaf 4.3 van de memorie van toelichting is vermeld.

De leden van de VVD-fractie zijn van mening, dat eigenaar-bewoners, wat betreft compensatie voor het niet gesubsidieerde deel van een woningaanpassing, gelijkgesteld moeten worden met huurders.

In antwoord op een vergelijkbare vraag in het voorlopig verslag van de leden van de SGP-fractie is het volgende geantwoord: «Opgemerkt zij, dat voor de eigenaar-bewoner dezelfde oplossingsrichtingen mogelijk zijn als voor een gehandicapte die in een huurwoning woont. Gegeven de eigen verantwoordelijkheid van de gehandicapte is het verdedigbaar, dat er een keuze zal moeten worden gemaakt tussen verhuizen naar een (met subsidie) aan te passen of reeds eerder aangepaste huurwoning, dan wel blijven wonen waar men woont. Hetzelfde geldt immers voor een gehandicapte in een huurwoning. Voor deze geldt, dat in eerste instantie zal moeten worden bezien of verhuizing naar een adequaat aangepaste woning een mogelijke oplossing kan bieden, alvorens tot aanpassing van de door hem/haar bewoonde woning zal worden overgegaan. Voorts kan een gemeente ook voor de gehandicapte eigenaar-bewoner nadere subsidievoorwaarden in de verordening opnemen, waarbij het inkomen een rol speelt. Daarbij kan – naast inkomensafhankelijkheid van de subsidie – worden gedacht aan het verstrekken van gemeentegarantie en financiering via de gemeentelijke kredietbank. Voorts kan, afhankelijk van de hoogte van het inkomen, de betaalde rente en de eigen investering in mindering worden gebracht op de inkomstenbelasting. Wanneer de woningaanpassing – ondanks het vorenstaande – tot dermate hoge woonlasten leidt, dat het bestaansminimum in het geding komt, kan de gemeente gebruikmaken van de mogelijkheden die de Algemene Bijstandswet biedt». Bij dit laatste kan met name gedacht worden aan het verstrekken van een krediethypotheek. Het creëren van een compensatiemogelijkheid voor eigenaar-bewoners, zoals die voor huurders geldt, die in aanmerking komen voor individuele huursubsidie, ligt derhalve niet in het voornemen van de regering.

3.3 *Zorgvoorzieningen*

Naar aanleiding van een desbetreffende vraag van de leden van de fractie van D66, zij erop gewezen dat bij de brief van 16 februari 1993 het tijdschema was opgenomen zoals de eerste en derde ondergetekenden zich dat voorstellen bij de behandeling van het wetsvoorstel houdende wettelijke regeling van aanspraak op zorg in de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en wijziging van enige andere wetten (nr. 22 904) en het voorstel van Wet voorzieningen gehandicapten (nr. 22 815). Daarbij is duidelijk aangegeven dat dit tijdschema de eigen verantwoordelijkheid van het parlement als medewetgever voor de behandeling van beide wetsvoorstellen onverlet laat.

Voor het onverhoopte geval dat de behandeling van wetsvoorstel nr. 22 904 vertraging mocht ondervinden ten opzichte van het

tijdschema, is, zoals hiervoor in deze nota naar aanleiding van het eindverslag is vermeld de Ziekenfondsraad verzocht ook voor de gezinshulp en de ADL-assistentie een subsidieregeling op grond van artikel 39 van de Wet financiering volksverzekeringen op te stellen.

De leden van de D66-fractie vragen een reactie op de brief van de KLOZ en de VNZ van 9 december 1992, waarin staat dat de financiële middelen die met de zorgvoorzieningen naar de AWBZ worden overgeheveld onvoldoende zijn.

Allereerst willen wij er nogmaals op wijzen dat er geen financiële middelen vanuit de AAW naar het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten worden overgeheveld. De meeruitgaven in de AWBZ worden gefinancierd uit een verhoging van de AWBZ-premie. Om de meeruitgaven in de AWBZ te bepalen zullen de bedragen op basis van gerealiseerde uitgaven 1993 van de AAW als uitgangspunt worden genomen. Dit geldt zowel ten aanzien van de uitvoeringskosten als ook ten aanzien van de voorzieningen. Daar waar overheveling naar de AWBZ leidt tot een uitbreiding van de doelgroep, is een inschatting gemaakt van de extra kosten.

In de brief van 9 december 1992 worden met name de financiële middelen van de overheveling van de communicatiemiddelen en dieetkosten bekritiseerd. Ten aanzien van de communicatiemiddelen kan worden opgemerkt dat de communicatiemiddelen worden ondergebracht in de Regeling hulpmiddelen van de AWBZ. Aldus is beter afstemming mogelijk tussen communicatievoorzieningen die nu al in het kader van de AWBZ worden verstrekt en communicatievoorzieningen die thans nog alleen aan beneden-65-jarigen via de AAW worden verstrekt.

Bij de dieetkosten moet goed in ogenschouw worden genomen dat slechts een deel van de AAW-voorziening voor dieetkosten naar de AWBZ wordt overgeheveld, namelijk de dieetpreparaten. Het grootste deel van de dieetkostenvergoeding betreft een tegemoetkoming in de extra kosten van voedingen c.q. diëten. Deze voorziening wordt gezien als inkomensondersteunende voorziening die niet in de AWBZ thuis hoort, maar wel in de ABW.

De leden van D66- en van de SGP-fractie vragen de regering nader uiteen te zetten wat zij onder dit stringenter toelatingsbeleid van de AWBZ verstaat. De huidige AWBZ kent een limitatieve omschrijving van de hulpmiddelen. Nieuwe, betere maar ook duurere hulpmiddelen kunnen in de AWBZ niet zonder meer worden verstrekt, terwijl in het kader van de AAW geen beperkingen aan het verstrekkingenpakket worden gesteld.

De leden van de fractie van D66 vragen de regering waarom zij de kosten van dieetvoorzieningen, nu opeens kosten die met «normale huishoudelijke uitgaven» te maken hebben noemt?

De leden van de fractie van de SGP vragen de regering of het niet een te beperkt standpunt is dat alleen dieetpreparaten via de AWBZ vergoed zullen worden. Immers ook andere dieetproducten dan de preparaten kunnen om medische redenen nodig zijn, zorgen voor extra kosten en dienen dus in beginsel via de AWBZ vergoed te worden. Deze leden vragen of de regering dit wil effectueren.

Diëten in de vorm van aangepaste voeding kunnen naar onze mening tot de normale huishoudelijke uitgaven worden gerekend. Wij bestrijden niet dat deze diëten om medische redenen nodig kunnen zijn en extra kosten met zich kunnen brengen. De vraag is echter of hogere voedingskosten dan normaal in beginsel tot de medische zorg moeten worden gerekend. Wij zijn het eens met de Ziekenfondsraad dat dit alleen geldt

voor dieetpreparaten. In dit verband kan worden verwezen naar de brief van 1 februari 1993 aan de Tweede Kamer. De dieetpreparaten worden in het kader van de behandeling van ernstige aandoeningen toegediend en zijn als zodanig – mede gezien de kosten – te beschouwen als een van de bijzondere risico's, waarin de AWBZ-verzekering behoort te voorzien. Ook hierbij wordt door de overbrenging van deze dieetvoorzieningen van de AAW naar de AWBZ nu een gelijke behandeling van beneden- en boven-65-jarigen gerealiseerd.

De tegemoetkomingen in de kosten van dieetvoeding zijn naar onze mening niet te beschouwen als voorzieningen in verband met beperkingen als gevolg van ziekte of gebrek, maar bieden inkomensondersteuning bij hogere dan normale (voedings)kosten. Wij blijven van mening dat hiervoor niet de WVG als voorzieningenwet maar de ABW het geëigende kader is.

Overheveling van de communicatiemiddelen naar de AWBZ ligt volgens de leden van de SGP niet voor de hand, omdat deze middelen eerder tot de werk/leefvoorzieningen gerekend kunnen worden dan tot de zorgvoorzieningen. Deze leden vragen om een grondiger commentaar op het advies van de Ziekenfondsraad dat deze voorzieningen, vanwege deskundigheid en snelle technologische ontwikkelingen, beter centraal via de AAW verstrekt kunnen blijven.

De Ziekenfondsraad wijst op de geringe omvang van deze verstrekkingen, de specifieke deskundigheid en snelle technologische ontwikkelingen op dit terrein en beveelt aan te overwegen of een landelijk functionerend «centrum van kennis» is aangewezen. Een deel van de Ziekenfondsraad kiest voor een centrale organisatie en beheer van de communicatievoorzieningen en stelt voor deze voorzieningen in de AAW te houden.

Een van de redenen voor de herstructurering van het voorzieningensstelsel is dat voorzieningen die bij elkaar horen bij elkaar worden gebracht. In de AWBZ worden reeds diverse gelijksoortige voorzieningen verstrekt zoals voorzieningen voor horen en zien. De communicatievoorzieningen uit de AAW sluiten hierop aan. Wij wijzen hierbij op hetgeen in paragraaf 5.1 wordt gesteld inzake behoud van kwaliteit en expertise.

3.4 Inkomensondersteunende voorzieningen

De leden van de fractie van D66 vragen de regering aan te geven op welke gronden en criteria er een verschil wordt aangebracht tussen de geldverstrekkingen die volgens de memorie van toelichting tot de inkomensondersteunende voorzieningen behoren en die waarvoor dat niet geldt. Deze leden vragen de kritiek van de Gehandicaptenraad op de criteria erbij te betrekken. Bij de inkomensondersteunende voorzieningen gaat het om extra kosten verbonden aan op zich normale huishoudelijke uitgaven zoals kledingslijtage, electriciteitskosten en verwarmingskosten. Het gaat dus om uitgaven die iedereen moet maken, maar die door een bepaalde ziekte of gebrek hoger kunnen zijn. Deze vergoedingen zijn in eerste instantie bedoeld om de negatieve inkomensgevolgen voor de gehandicapte te verminderen en passen als zodanig niet in een zorgverzekering of voorzieningenwet, maar in het kader van de bijzondere bijstand. In dat kader kan worden gezien in hoeverre de gehandicapte deze extra kosten zelf kan dragen. De Gehandicaptenraad is van mening dat het bij voorzieningen gaat om het compenseren van de gevolgen van een handicap en op het individuele niveau betekent dit het gericht compenseren van alle extra kosten, die een handicap met zich meebrengt. De kritiek van de Gehandicaptenraad richt zich er op dat het principe van compensatie van extra kosten nu wordt losgelaten. Wij zijn van mening dat huishoudelijke uitgaven, indien het inkomen het toelaat,

door de gehandicapte zelf betaald kunnen worden en de beoordeling hiervan in het kader van de bijzondere bijstand het meest geëigend is.

4 Samenhang en afstemming tussen voorzieningen

De leden van de CDA-fractie hebben hun verwondering uitgesproken over het feit dat de regering pas in een later stadium met nadere regels komt die de afstemming van voorzieningen in de werk-, onderwijs- en leefsituatie moeten inkaderen. Zij tekenen dienaangaande aan dat de verschillende partijen toch in vroeg stadium moeten weten welke bevoegdheden zij krijgen en hoe zij zich op alle aspecten van de nieuwe situatie moeten voorbereiden.

De leden van de VVD-fractie hebben tot hun spijt moeten constateren dat de gewenste duidelijkheid over afstemming (afwenteling op andere regelingen daaronder begrepen) door de regering niet kon worden gegeven en dat de regering het moest laten bij de uitspraak dat over de afstemming werk-/leefvervoer en onderwijs-werkvoorzieningen nog nadere regels worden gesteld.

De leden van de fractie van D66 stellen vast dat het de bedoeling is dat de werk- en onderwijsvoorzieningen, evenals de WAGW-voorzieningen in de AAW blijven. Daarnaast is het de bedoeling dat op grond van de AAW in die situatie ook de leefvoorziening wordt verstrekt. Voorts is het de bedoeling dat aan personen die in het buitenland verblijven op grond van de AAW voorzieningen worden verstrekt.

Deze leden merken dienaangaande op dat gegeven de omstandigheid dat de (nadere) regeling aan de kant van de AAW ontbreekt, het moeilijk is om het onderhavige wetsvoorstel op zijn praktische uitvoerbaarheid te beoordelen. Met betrekking tot de voorzieningen die naar de AWBZ worden overgeheveld stellen de leden van de D66-fractie de vraag of die voorzieningen in de werk- en onderwijssituatie een zaak van de AWBZ zijn of van de AAW. In ieder geval wordt bij de verstrekking van die voorzieningen niet de mogelijkheid van verstrekking van een gecombineerde werk/leefvoorziening voorgesteld. Hoe moet het als aanvragen na elkaar in de tijd worden ingediend en als de AWBZ reeds voor de leefsituatie een eenvoudig apparaat heeft verstrekt, terwijl vervolgens blijkt dat voor de werk/onderwijssituatie een aangepast apparaat noodzakelijk is? Als werkvoorzieningen ook door de AWBZ worden verstrekt, op welke wijze wordt dan voorzien in de noodzakelijke arbeidsdeskundige expertise? Hoe wordt de afstemming met de verstrekkingen op grond van artikel 57a geregeld?

De leden van de GPV-fractie waren niet tevreden over het antwoord op de vraag hoe voorzieningen zullen worden verstrekt bij verandering van situatie. Enerzijds lazen zij dat de situatie op het moment van de feitelijke verstrekking bepalend is en dat gedurende de looptijd van het huikleencontract betrokkene de hulpmiddelen kan blijven gebruiken ook als er verandering van situatie optreedt, anderzijds lazen zij dat er nog nadere regels worden gesteld met betrekking tot behoud van voorzieningen bij beëindiging van onderwijs en werk. Deze aan het woord zijnde leden hebben terzake om een verduidelijking gevraagd. Tevens hebben zij gevraagd wanneer die nadere regels verwacht mogen worden en of de globale inhoud daarvan bekendgemaakt kan worden.

Gelet op de inhoud en strekking van deze vragen hebben wij klaarblijkelijk de indruk gewekt dat er op het gebied van de verstrekking van AAW-werkvoorzieningen geen nadere regels zouden bestaan, dan wel dat de terzake bestaande nadere regels ingrijpend gewijzigd zullen worden. Noch het een, noch het andere is het geval. Bij en krachtens de algemene maatregel van bestuur als bedoeld in artikel 57, derde lid, van de AAW zijn een groot aantal regels gesteld die betrekking hebben op

zowel de werkvoorzieningen, de genees- en heelkundige voorzieningen als de leefvoorzieningen. Deze regels zullen uiteraard opgeschoond moeten worden, in die zin dat de bepalingen die mede betrekking hebben op de verstrekking van genees- en heelkundige voorzieningen, alsmede op de verstrekking van die leefvoorzieningen die ingevolge het voorstel niet meer tot de AAW gerekend worden, geschrapt worden. Per saldo resteert alsdan het thans bestaande stelsel van nadere regels met betrekking tot de verstrekking van werkvoorzieningen. Zoals wij reeds eerder hebben vermeld, worden de onderwijsvoorzieningen tot de werkvoorzieningen gerekend. De verstrekking van onderwijsvoorzieningen is niet in nadere regels vervat.

Terzake heeft de toenmalige Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn standpunt over de op dit terrein bestaande AAW-voorzieningen, alsmede de afbakening met voorzieningen die door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen worden verleend, neergelegd in de brief aan de Sociale Verzekeringsraad van 10 juni 1987, kenmerk SZ/CSV/III d/87/1722. Met de in deze brief verwoorde zienswijze kunnen wij ons verenigen en wij zijn voornemens de inhoud van die brief in de nadere regels inzake de verstrekking van werkvoorzieningen op te nemen. Naast het handhaven van de thans bestaande regels op dit gebied, alsmede wat de onderwijsvoorzieningen betreft, het opnemen in regels van hetgeen nu in een brief vermeld staat, zijn wij voornemens – en in de memorie van antwoord hebben wij daar melding van gemaakt – om regels te stellen met betrekking tot de combinatie werkvoorzieningen/leefvervoersvoorzieningen, alsmede met betrekking tot het behoud van werk-/onderwijsvoorzieningen, die ook in de leefsituatie worden gebruikt, ingeval een gehandicapte met werken, c.q. het volgen van een opleiding ophoudt. Ook met betrekking tot de vervoersvoorzieningen zal er, nu het gelet op de voorgestelde wijziging van artikel 57 AAW niet meer nodig is om de bedrijfsvereniging bij nadere regels bevoegd te verklaren om in combinatie met werkvoorzieningen leefvervoersvoorzieningen te verstrekken, sprake zijn van een voorzetting van de thans op dit terrein bestaande regels. Korthedshalve attenderen wij in dit verband op de inkomensgrens waarboven geen leefvervoersvergoedingen meer kunnen worden verleend en op de maximering van het aantal kilometers dat voor een vergoeding in aanmerking komt.

Wij gaan ervan uit dat wij met vorenstaande uiteenzetting de bij de leden van diverse fracties bestaande onduidelijkheid over de regels die met betrekking tot de werkvoorzieningen worden gesteld, hebben weggenomen. Mede omdat het stellen van die nadere regels hoofdzakelijk een nadere formalisering inhoudt waaraan niet de betekenis kan worden toegekend dat de invulling van de aan de bedrijfsvereniging toegekende bevoegdheid om werkvoorzieningen te verstrekken ingrijpend wordt gewijzigd, zal de omstandigheid dat halverwege dit jaar die regels gepubliceerd worden (met als datum van inwerkingtreding 1 januari 1994) de bedrijfsverenigingen voldoende tijd laten om zich op de uitvoering van deze taak voor te bereiden. Deze regels hebben ook maar een beperkte relatie met het onderhavige wetsvoorstel en met de praktische uitvoerbaarheid daarvan in relatie met de werkvoorzieningen.

Voorzover wij met de in de memorie van toelichting bedoelde passage dat met de nadere regels over de werkvoorzieningen wordt geregeld welke bevoegdheden de verschillende partijen in het veld hebben, de indruk gewekt mochten hebben dat daarover specifieke bepalingen zouden worden opgenomen, merken wij nog op dat het uiteraard onmogelijk is om in het kader van de AAW bevoegdheden en verantwoordelijkheden die voortvloeien uit de WVG of de AWBZ nader te regelen. Wat wij bedoeld hebben is dat die regels nader aangeven welke voorzieningen de bedrijfsverenigingen verstrekken, terwijl anderzijds uit

respectievelijk de WVG en de AWBZ voortvloeit welke voorzieningen de gemeenten, respectievelijk de uitvoerders van de AWBZ verstrekken.

Aldus is op ieder van die voorzieningenterreinen bekend welke bevoegdheid het desbetreffende uitvoeringsorgaan heeft.

Ingaande op de vragen van de leden van de fractie van D66 over de AWBZ tekenen wij aan dat artikel 6, eerste lid, van de AWBZ de mogelijkheid biedt dat de zorgvoorzieningen waar op uit hoofde van de AWBZ aanspraak kan worden gemaakt tevens voorzieningen zijn die strekken tot behoud, herstel of ter bevordering van de arbeidsgeschiktheid. In het Besluit zorgaanspraken bijzondere ziektekostenverzekering en de regeling hulpmiddelen AWBZ is hieraan nadere uitwerking gegeven. In het geval dat dergelijke zorgvoorzieningen ook in de werk/onderwijsituatie nodig zijn, worden die voorzieningen vanuit de AWBZ verstrekt. Wanneer dat bijvoorbeeld eenvoudige hulpmiddelen betreffen zal geen arbeidsdeskundige expertise noodzakelijk zijn. Dit is uiteraard anders indien de inrichting van de arbeidsplaats of de samenstelling en toewijzing van arbeid of de produktie- of werkmethode ten behoeve van de gehandicapte aangepast moet worden. In dat geval is er vanuit de AAW reeds een arbeidskundige ingeschakeld. Zou het in een dergelijk geval wenselijk zijn dat aan de gehandicapte AWBZ-hulpmiddelen worden verstrekt dan ligt het in de rede dat de gehandicapte en de arbeidsdeskundige, dan wel de arbeidsdeskundige namens de gehandicapte, zich terzake in verbinding stelt met de AWBZ-verzekeraar. De arbeidsdeskundige en AWBZ-verzekeraar kunnen alsdan gezamenlijk bezien welke hulpmiddelen nodig zijn. Dit laat uiteraard de beslissingsbevoegdheid van het uitvoeringsorgaan van de AWBZ onverlet.

De vraag van de leden van de VVD-fractie over het aantal loketten is beantwoord in paragraaf 1.3.

De leden van de fractie van D66 willen een antwoord hebben op de niet beantwoorde vragen uit het voorlopig verslag ten aanzien van de afstemmingsproblemen die in het nieuwe stelsel kunnen ontstaan.

Het merendeel van de vragen is in algemene zin beantwoord; er is niet op alle voorbeelden ingegaan, omdat wij menen dat de afstemmingsmogelijkheden voldoende zijn aangegeven. De leden van de GPV-fractie zijn niet tevreden over de beantwoording van de vraag hoe de voorzieningen zullen worden verstrekt bij verandering van situatie; van intra- naar extramuraal v.v. of van werkend naar niet-werkend v.v.

In de memorie van antwoord hebben wij er op gewezen dat de situatie van de gehandicapte op het moment van de feitelijke verstrekking bepalend is voor wie de voorziening verstrekt. Een werkende gehandicapte moet een vervoersvoorziening voor de werksituatie bij de bedrijfsvereniging aanvragen die dan tevens zorgt voor de leef- vervoersvoorziening. Als hij niet (meer) werkt zal hij voor de leefsituatie de vervoersvoorziening bij de gemeente moeten aanvragen. Bij wijziging van intra- naar extramuraal neemt de gemeente de zorg voor niet-AWBZ-voorzieningen over. Voor rolstoelen geldt bij thuiswonenden dat de gemeente daarin voorziet, behalve voor een speciale rolstoel voor de werksituatie die door de bedrijfsvereniging wordt verstrekt. Bij vertrek uit een instelling geldt evenals nu dat de rolstoel in de instelling blijft. In sommige categorieën AWBZ-inrichtingen worden individueel aangepaste rolstoelen verstrekt. In individuele gevallen kan deze aangepaste rolstoel mee naar huis worden genomen. De gemeente hoeft daarin dan niet te voorzien, maar is uiteraard wel aanspreekbaar voor de overnamekosten.

5 Uitvoeringsaspecten

5.1 *Kwaliteit van de voorzieningen; advisering*

De leden van de PvdA-fractie vragen of iedere gemeente zelf verantwoordelijk wordt voor handhaving van de kwaliteit van bepaalde voorzieningen, zoals rolstoelen of dat bijvoorbeeld een keurmerk van een organisatie als TNO aanbevelingswaardig is.

De leden van de VVD-fractie merken op dat de bewaking van de kwaliteit dreigt uit het oog te worden verloren. Het gaat daarbij om de kwaliteit en bruikbaarheid van de hulpmiddelen, waarbij nu nog het Nederlands Normalisatie-instituut een rol heeft en ook TNO/GMD/ZFR en de Gehandicaptenraad betrokken zijn. Deze leden vragen om een concrete opzet, waarmee de kwaliteit van de voorzieningen zal zijn gewaarborgd.

De leden van de fractie van D66 zien graag een nadere argumentatie tegemoet waaruit blijkt welke bezwaren de regering nu feitelijk tegen een wettelijke certificering heeft. De leden van de SGP-fractie vragen welke garanties de regering heeft dat gemeenten het reeds ontwikkelde kwaliteitsbeleid zal voortzetten?

Over de vormgeving van het kwaliteitsbeleid voor hulpmiddelen zal nader overleg worden gevoerd met de VNG en de Ziekenfondsraad. Uitgangspunt hierbij is dat de bestaande expertise bij het kwaliteits- en bruikbaarheidsonderzoek, de normering door minimumeisen en de certificering door keurmerken ingezet blijft. De door de leden van de VVD-fractie genoemde instanties kunnen daarbij een rol blijven spelen. Daartoe denken wij aan een centrale vormgeving van het kwaliteitsbeleid, waarbij wij bereid zijn daar ook financieel in te participeren. Bij de beoogde overdracht van verantwoordelijkheden voor de voorzieningenverstreking past het niet om tot een wettelijke certificering van voorzieningen over te gaan.

De leden van de PvdA-fractie vragen welke middelen de regering heeft om te bevorderen dat samenwerkende partijen sluitende afspraken maken, zoals de Raad van State had voorgesteld. De regering heeft het middel van overleg om te bevorderen dat er samenwerkingsafspraken komen en zal daar ook gebruik van maken. Gelet op het belang dat de partijen hierbij hebben, zoals voor uitwisseling van informatie, inschakeling van deskundigheid, afstemming tussen intra- en extramurale zorg, afstemming tussen thuiszorg en gemeentelijke voorzieningen, afstemming tussen de woonsituatie en werksituatie, verwachten wij dat de samenwerking tot stand komt zonder ongewenste dwang of wettelijke voorschriften.

De leden van de PvdA-fractie vragen of uitbreiding tot een gemeentelijke indicatiecommissie voor ouderen- en gehandicaptenbeleid geregeld kan worden via een wijziging van artikel 6j WBO.

In de memorie van antwoord hebben we gezegd dat een gemeentelijke indicatiecommissie voor gehandicaptenvoorzieningen een goede vorm kan zijn en dat voor de hand ligt hiervoor aansluiting te zoeken bij de indicatiecommissie voor ouderenvoorzieningen. Wijziging van artikel 6j WBO zou echter betekenen dat een advies van deze commissie verplicht zou worden gesteld. Wij zijn geen voorstander van een verplicht advies, omdat alleen voor bepaalde voorzieningen zoals aangepaste woningen afstemming met ouderenbeleid noodzakelijk is. Een advies voor een vervoersvoorziening leent zich niet voor behandeling in de indicatiecommissie.

De leden van de fractie van D66 vragen of bij de realisering van het synthesesemodel de positie van de GMD niet zodanig wijzigt dat de handhaving van de expertise van deze dienst in gevaar komt.

Het synthesesemodel heeft betrekking op de situatie dat de taken van de GMD worden overgenomen door de bedrijfsverenigingen. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat de handhaving van de expertise van deze dienst niet in gevaar komt omdat deze geïntegreerd worden in de bedrijfsverenigingen. Met betrekking tot de (advisering inzake) voorzieningen merken wij het volgende op.

De taken van de GMD zijn omschreven in art. 22a OSV. Taken die te maken hebben met genees- of heelkundige voorzieningen en voorzieningen tot verbetering van de leefomstandigheden zijn nauw verbonden met de uitvoering van deze voorzieningen door de bedrijfsverenigingen. De bevoegdheid van de bedrijfsverenigingen ten aanzien van de genees- of heelkundige voorzieningen vervalt en dit geldt ook voor de meeste voorzieningen tot verbetering van de leefomstandigheden bij de invoering van de Wet voorzieningen gehandicapten (wijziging van art. 57 AAW).

In het verlengde hiervan zouden ook de taken van de GMD op dit punt verdwijnen. Daarom zal de OSV gewijzigd worden en aan de GMD alsnog een wettelijke bevoegdheid worden toegekend om ten behoeve van de gemeenten werkzaamheden in het kader van de WVG te verrichten. Een nota van wijziging op dit punt zal u zo spoedig mogelijk bereiken.

De leden van de fractie van D66 vragen de regering een reactie te geven op de stelling van de GAK/GMD-organisatie dat slechts met een «marktaandeel» op het terrein van de voorzieningen van 70% of meer deze organisatie in staat zal zijn de aanwezige deskundigheid op een rendabele manier in stand te houden.

Wij achten het goed denkbaar dat de Business Unit Voorzieningen (BUV) op bepaalde onderdelen van het toekennings- en realiseringsproces een groot aandeel in de markt behoudt; daarbij moet met name gedacht worden aan advisering voor ingewikkelde voorzieningen en verstrekkingen waarvoor ergonomische kennis en deskundigheid over technische realisatiemogelijkheden nodig is. Dit zal zich in elk geval voordoen bij aan bepaalde handicaps individueel aan te passen voorzieningen. Ook bij de selectie en realisatie daarvan zal de GAK/GMD-organisatie een belangrijke rol kunnen spelen.

Leden van verschillende fracties hebben vragen gesteld over de kwaliteit van het deskundigenadvies.

De leden van de fractie van D66 merken op dat niet duidelijk is in welke gevallen deskundigenadvies moet worden gevraagd. In de memorie van toelichting is slechts sprake van de aanname dat specifieke deskundigheid vereist zal zijn bij ingrijpende woningaanpassingen en aangepaste vervoermiddelen. Deze leden willen een nadere argumentatie waaruit blijkt welke bezwaren de regering nu feitelijk heeft tegen een wettelijke certificering.

De leden van de VVD-fractie vragen de regering het standpunt te heroverwegen om te kiezen voor een verplichte certificering van deskundigen.

De leden van de fractie van Groen Links vragen of de regering niet verwacht dat veel gemeenten geen advies bij de GMD zullen vragen en is hier dan geen sprake van onnodig verloren gaan van expertise en daardoor van kwaliteit van de advisering? Deze leden vragen of de regering met deze leden van mening is dat de kwaliteit van de voorzie-

ningen ontegenzeggelijk te lijden zal hebben van het beperkte gemeentelijk budget.

De leden van de GPV-fractie vragen of de regering het wenselijk acht dat er een soort keurmerk wordt ontwikkeld waarmee de kwaliteit van de produkten en de diensten kan worden gegarandeerd.

Het lid van de RPF-fractie vraagt naar de uitvoeringsproblemen nu de verplichte GMD-advisering vervalt; ontstaat er ruimte voor commerciële advisering. Voorts vraagt dit lid of er in de modelverordening kwaliteitseisen worden opgenomen ten aanzien van rolstoelen. De VNG is voornemens de eisen die gesteld moeten worden aan een deskundigenadvies in het kader van de modelverordening op te nemen. Het formuleren van kwaliteitseisen lijkt ons een betere weg dan een certificering, dus een erkenningsregeling voor adviesinstanties. Het gaat er immers om dat de instanties over de noodzakelijke deskundigheid beschikken en dat kan niet op titel van toelating van bepaalde typen van instanties worden gewaarborgd. Als adviseurs kwalitatief onvoldoende blijken dan kunnen andere adviesinstanties worden ingeschakeld. De vrees van de leden van de fractie van Groen Links delen wij niet omdat de totale middelen voor de huidige uitvoering, inclusief advisering en expertise, worden overgedragen en zonder een beperking van het budget op een zelfde kwaliteitsniveau kunnen worden ingezet.

De leden van de VVD-fractie vragen aandacht voor handhaving van de kwaliteit van alle onderdelen van het verstrekkingenproces van de voorziening, beginnend bij de indicatiestelling en eindigend met de ter beschikking gestelde voorziening zelf. De leden van de fractie van de SGP vragen de regering om gedurende een overgangperiode de GMD nog een wettelijke vastgelegde functie te geven bij de voorzieningenverstrekking aan gehandicapten.

De gemeenten en zorgverzekeraars zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het uitvoeringsproces. Wij hebben aandacht voor het belang daarvan en mogen hen daarop ook aanspreken, mede omdat hiervoor voldoende middelen ter beschikking worden gesteld. Ook hierop zal de evaluatie van de stelselherziening mede zijn gericht. Wij zien geen redenen om in een overgangperiode de GMD nog een wettelijk vastgelegde functie te geven. Er zal zeker behoefte zijn om de GMD voor bepaalde taken in te schakelen, maar de mate waarin willen wij aan de nieuwe uitvoerders overlaten, mede omdat deze bij die uitvoerders zal verschillen. Wij herhalen hierbij dat uit oogpunt van marktwerking en het vermijden van een monopoliepositie wettelijke verplichtingen tot het afnemen van diensten ongewenst zijn.

Met betrekking tot de door de leden van de GPV-fractie gestelde vraag of de regering bereid is, indien de invoering van de leefvoorzieningen bij de gemeenten stagneert, toch een overgangsfase in het leven te roepen waarbij gedurende een bepaalde tijd nog sprake is van gedwongen winkelnering bij de instanties die tot nu toe waren belast met de verstrekking van de desbetreffende voorziening, merken wij, onder verwijzing naar artikel 26 van het wetsvoorstel en het terzake gestelde in de artikelsgewijze toelichting op dat reeds is voorzien in de mogelijkheid om, voorzover dat onverhoopt nodig zou blijken, het oude regiem op onderdelen voor een bepaalde tijd te continueren.

De vragen van de leden van de GPV-fractie over de voorbereiding van de gemeenten en de modelverordening van de VNG worden beantwoord in paragraaf 1.3.

5.2 Rechtsbescherming

Ingaande op de door de leden van de fractie van D66 gesteld vragen over de rechtsbescherming merken wij het volgende op.

Terecht wijzen deze leden erop dat in de WVG, evenals overigens in de AAW, het criterium «goedkoopste adequate voorziening» niet als toetsingsgrond vermeld staat. Wat wél in het wetsvoorstel vermeld staat is dat de gemeente zorg draagt voor de verstrekking van bepaalde voorzieningen, die erop gericht zijn – zo blijkt uit het voorgestelde artikel 1 – beperkingen op een bepaald terrein weg te nemen of te verminderen.

De beroepsrechter zal dan ook dienen na te gaan of een gemeente aan zijn verplichting heeft voldaan, met andere woorden of die gemeente daadwerkelijk datgene heeft gedaan om de beperkingen van de gehandicapte weg te nemen, dan wel te verminderen.

Eerder in deze nota (paragraaf 1.3) hebben wij reeds aangegeven dat wij niet alleen met betrekking tot de eigen bijdragen, maar ook met betrekking tot de financiële tegemoetkomingen, bij nadere regels grenzen zullen stellen. Met deze begrenzing is ook in beroepsprocedures helder welke ruimte een gemeente heeft om in het kader van de voorzieningenverstrekking kosten ten laste van de gehandicapte te brengen (eigen bijdragen), dan wel ten laste van de gehandicapte te laten (financiële tegemoetkomingen).

De omstandigheid dat een gemeente de verordening kan wijzigen betekent niet dat de beroepsrechter die geroepen is om te beslissen over de vraag of de gemeente in een individueel geval al dan niet aan zijn zorgplicht heeft voldaan, het op basis van de oude verordening genomen besluit opeens zou moeten toetsen aan de nieuwe verordening. Een op enig moment door een gemeente (of welk uitvoeringsorgaan van welke wet dan ook) genomen besluit wordt uiteraard getoetst aan de ten tijde van dat besluit vigerende regeling.

Naast de mogelijkheid van beroep op de administratieve kamer van de rechtbank en hoger beroep op de Centrale Raad van Beroep, bestaat er geen mogelijkheid voor het aanspannen van een AROB-procedure. Het is in het rechtsbestel uitgesloten om terzake van een en hetzelfde geschil meer dan één rechter (onder rechter verstaan wij in dit verband zowel de rechter in eerste aanleg, als de rechter in hoger beroep) competent te verklaren.

6 Financiële aspect

6.1 Algemeen

De vraag van de leden van de CDA-fractie inzake de efficiencykortingen is beantwoord in paragraaf 2.2.

De leden van de PvdA-fractie vragen alsnog een beschouwing van de zijde van de regering over een heel belangrijke vraag die nog niet afdoende is beantwoord. Het betreft de vraag naar de mogelijke cumulatie van financiële gevolgen voor het individu, voortvloeiend uit de verschillende maatregelen. Er zou volgens de SVr sprake kunnen zijn van een inkomensachteruitgang van ca. f 12 000 per jaar.

De Raad van State gaf als zijn opvatting dat aan de inkomensgevolgen een zekere begrenzing gegeven moet worden.

De financiële gevolgen van de verschillende maatregelen in het kader van de WVG, die gelijktijdig op betrokkenen van toepassing kunnen zijn, mogen de financiële draagkracht niet te boven gaan. Dit uitgangspunt ligt mede ten grondslag aan de beperking van de eigen bijdragen en aan de mogelijkheid om financiële tegemoetkomingen op het inkomen af te

stemmen. De financiële draagkracht op minimumniveau wordt hiermee beperkt tot de minimum-eigen bijdragen van f 186. De financiële draagkracht voor boven-minimale inkomens wordt bepaald door een gedeelte van de inkomensruimte boven het minimum, onder aftrek van eventuele bijzondere lasten, in aanmerking te nemen voor het zelf dragen van kosten van voorzieningen. Deze uitgangspunten worden geëxpliciteerd in de nadere regelen, die in paragraaf 1.3 al zijn toegelicht. Hiermee is een begrenzing aangegeven voor de inkomensgevolgen, ook als er in het kader van de WVG sprake is van cumulatie. Door dit regime wordt tevens voorkomen dat voor zelf te dragen kosten van voorzieningen in het kader van de WVG een beroep op de bijstand moet worden gedaan. Overigens wijzen wij er op dat de invoering van eigen bijdragen en van inkomensafhankelijke voorzieningen, c.q. op welke voorzieningen deze van toepassing zijn, is overgelaten aan de gemeenten. Er is immers sprake van een bevoegdheid, waarvan men in mindere of meerdere mate gebruik kan maken gelet op de noodzaak van kostenbeheersing.

Gezien de vrijheidsgraden in het gemeentelijk beleid terzake, zijn de mogelijke inkomensgevolgen niet precies te kwantificeren. In het SVr-advies is uitgegaan van een situatie waarin alle mogelijke financiële effecten zich gelijktijdig voordoen, zonder dat op enig punt daaraan een beperking of daarvoor een compensatie wordt gegeven. Er is dus geen rekening gehouden met het effect van individuele huursubsidie bij woningaanpassing, afstemming op de draagkracht bij financiële tegemoetkomingen voor woningaanpassing, afstemming op de draagkracht bij andere financiële tegemoetkomingen en inkomensondersteunende voorzieningen. Bovendien wordt de helft van de inkomensgevolgen toegerekend aan het voor eigen rekening komen van de exploitatiekosten van een (aangepaste) auto, die worden geschat op f 6000, per jaar. Dit is het geval als men boven de huidige inkomensgrens in de AAW komt, maar kan niet worden beschouwd als een inkomensgevolg van de WVG.

Het voorgaande neemt niet weg dat de WVG met name voor de hogere inkomens aanzienlijke inkomensgevolgen kan hebben omdat het beginsel van volledige compensatie van extra kosten vanwege een handicap is losgelaten. De uitgangspunten dat voorzieningen altijd financieel bereikbaar moeten blijven en dat daarvoor de financiële draagkracht bepalend is, waarborgen echter dat de inkomensgevolgen ook bij cumulatie van veel voorzieningen aanvaardbaar blijven.

De leden van de VVD-fractie wensen opheldering over de volgende passages van de memorie van antwoord:

– de regering gaat ervan uit dat de gemeenten de eigen bijdragen zodanig vaststellen dat er geen beroep wordt gedaan op de ABW. Dit betekent volgens de VVD: geen vergoeding uit de bijstand ten gevolge van cumulatie;

– de besparingen in de bijstand, omdat door de WVG de voorzieningen in de ABW voor ouderen geen voorliggende voorziening meer is, heeft de regering niet ingeboekt vanwege de mogelijke extra uitgaven in de ABW. Met andere woorden volgens de VVD: wel vergoeding uit de bijstand ten gevolge van cumulatie.

Wij hebben met het eerste punt willen aangeven dat in het algemeen gemeenten geen hogere eigen bijdragen zullen vragen dan nu in de ABW gebruikelijk is. Doch wij sluiten niet uit dat individuele gevallen onder bepaalde omstandigheden (cumulatie van eigen bijdragen op grond van verschillende regelingen) onder de bijstandsnorm kunnen komen. In dat geval kan de gemeente de besparing in de ABW gebruiken om financiële steun te verlenen aan betrokkene.

De leden van de VVD-fractie vragen een reactie op de redenering dat dit wetsvoorstel indirect voor een kostenstijging zal zorgen vanwege een langer verblijf in ziekenhuizen e.d. door langduriger procedures bij indicatiestelling en besluitvorming door gemeenten.

De decentralisatie van de leefvoorzieningen naar de gemeenten is juist bedoeld om de huidige knelpunten, zoals afbakeningsproblemen op te lossen. Met de decentralisatie wordt verbetering van het stelsel beoogd. De vrees van de leden van de VVD-fractie is naar onze mening ongegrond temeer omdat de evaluatie van de WVG over twee jaar ook betrekking zal hebben op procedures c.q. de wijze waarop gemeenten aanvragen van gehandicapten behandelen en welke tijd daarmee zal zijn gemoeid.

De leden van de VVD-fractie menen dat ten aanzien van enkele voorzieningen zoals de woningaanpassingen, ADL-clusterwoningen en dieetvergoedingen, er in de brief van de derde ondergetekende van 1 februari 1993 sprake was van een wijziging in het standpunt. Deze leden verzochten om een nadere toelichting hieromtrent.

Naar aanleiding hiervan zij opgemerkt dat de indruk van deze leden dat er een standpuntwijziging zou zijn opgetreden, niet juist is. Wat betreft de woningaanpassingen duurder dan f 45 000 en de ADL-clusterwoningen is in de brief van 6 mei 1991 als uitgangspunt genomen dat hierbij een afweging dient te worden gemaakt met mogelijke alternatieven, zoals bijvoorbeeld opname in een AWBZ-inrichting. Om die reden is ervoor gekozen deze voorzieningen naar de AWBZ over te brengen. Dit standpunt is niet gewijzigd in de memorie van toelichting bij het onderhavige wetsvoorstel en in de brief van 1 februari 1993. Zoals in de brief van 1 februari 1993 ook is uiteengezet is de keuze voor regeling van deze voorzieningen door middel van subsidiëring op grond van artikel 39, derde lid, onder h, van de Wet financiering volksverzekeringen gemaakt op basis van juridisch-technische argumenten. Deze subsidiëring betekent niet dat deze voorzieningen niet uit de AWBZ zullen worden gefinancierd. Immers, artikel 39, derde lid, van de WFV heeft betrekking op de uitgaven die ten laste van het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten kunnen worden gebracht.

Met betrekking tot de dieetvoorzieningen is in de brief van 6 mei 1991 aangegeven dat het vergoedingensysteem zoals dat thans in de AAW geldt minder goed in de AWBZ past en dat bij vergoeding van diëten uit hoofde van de AWBZ de nadruk zal dienen te liggen op dieetpreparaten. Gelet op dit standpunt is daarbij tevens gewezen op vergoedingsmogelijkheden in het kader van de bijzondere bijstand voor die diëten, welke niet als dieetpreparaat in de AWBZ worden ondergebracht. Met de meergenoemde brief van 1 februari 1993 van de derde ondergetekende is geen wijziging in dit standpunt ten aanzien van de beoogde vergoeding van diëten in het kader van de AWBZ aangebracht.

De leden van de SGP-fractie stellen dat de voorgestelde premieheffing Anw niet in verband staat met de verzekerde risico's en dat de Anw-premies gebruikt zullen gaan worden voor de financiering van AAW-voorzieningen.

Over de relatie tussen het verzekerd zijn van boven-65-jarigen en de daaruit voortvloeiende rechten voor de nabestaanden van deze groep is hiervoor bij par. 1.2 reeds ingegaan. Wat betreft het tweede punt, het betalen van Anw-premie door boven-65-jarigen dient ertoe ongewenste inkomenseffecten voor boven-65-jarigen te vermijden. Het is niet juist dat de Anw-premies dienen ter financiering van AAW-voorzieningen. Het in het wetsvoorstel wijziging premieheffing boven-65-jarigen voorgestelde belasting- en premiebeeld leidt in zijn totaliteit tot voldoende

dekking voor de voorzieningen en uitkeringen. Omdat boven-65-jarigen niet verzekerd zijn voor de AAW, leidt de toenemende vergrijzing niet tot een groter beroep op deze wet. Wel zal de vergrijzing waarschijnlijk leiden tot een groter beroep op de voorzieningen; dit aspect is betrokken bij de financiering van dit wetsvoorstel.

6.2 Verdeling over gemeenten

Bij de leden van de PvdA-fractie en van de SGP-fractie zijn een aantal vragen overgebleven met betrekking tot de verdeling van de middelen via een vast bedrag per inwoner. De leden van de PvdA-fractie merken op dat nu de GMD-gegevens per gemeente bekend zijn, bekeken kan worden of er zich knelpunten voordoen en/of in dat geval een verfijning van de verdeelsleutel mogelijk is.

De leden van de SGP-fractie merken op dat bij de verdeling rekening zou moeten worden gehouden met het aantal ouderen en gehandicapten aangezien deze bevolkingsgroepen grotere afnemers van AAW-voorzieningen zijn dan andere bevolkingsgroepen.

In de memorie van antwoord (zie 6.2.6) hebben wij al opgemerkt dat bij de nu lopende evaluatie van het verdeelstelsel door de Raad voor de gemeentefinanciën bezien wordt of – ook om eventuele andere redenen – een differentiatie naar bijvoorbeeld leeftijd wenselijk is.

Afhankelijk van de resultaten van het evaluatie-onderzoek van de Raad zal het Kabinet bezien of in de toekomst een differentiatie van het verdeelstelsel mede in relatie tot de voorzieningen voor gehandicapten geboden is.

Wij willen op dit moment niet vooruitlopen op de resultaten van het onderzoek en blijven op grond van onze beantwoording van het voorlopig verslag bij een verdeling via een bestaande verdeelmaatstaf namelijk via een vast bedrag per inwoner. In de memorie van antwoord hebben we verder opgemerkt dat ook de Raad voor de gemeentefinanciën in zijn advies van 10 juni 1992 geen aanleiding ziet voor een andere verdeling. Voor de volledigheid merken wij overigens op dat de Raad in datzelfde advies nog wel heeft opgemerkt te willen bezien of een eventuele overgangsregeling van korte duur kan worden geformuleerd die de structurele verdeling via een bedrag per inwoner niet aantast. Onderzoek daarnaar is nog gaande. Binnen drie maanden, bij het verschijnen van de juni-circulaire Gemeentefonds, bestaat hierover meer duidelijkheid.

De leden van de SGP-fractie vragen in hoeverre artikel 12-gemeenten voldoende financiële mogelijkheden hebben voor het voeren van een adequaat beleid inzake de voorzieningen voor gehandicapten. Het gaat hen daarbij met name om de positie van een gehandicapte in een dergelijke gemeente ten opzichte van rijkere gemeenten.

Bij onze beantwoording van het voorlopig verslag bij de artikelsgewijze opmerkingen onder artikel 2 – hebben we er al op gewezen dat het Kabinet van mening is dat de middelen die de gemeenten ontvangen, toereikend zijn om te voldoen aan de zorgplicht; in principe doet het op dit punt niet ter zake of een gemeente wel of geen artikel 12-status heeft. Daarmee kan een artikel 12-gemeente dus ook voldoen aan haar zorgplicht waarmee de positie van een gehandicapte in een dergelijke gemeente in principe gewaarborgd is.

De leden van de fractie van D66 vragen de regering haar stelling te onderbouwen inhoudende dat er slechts sprake is van een globaal verband tussen het relatieve aantal ouderen en gehandicapten en de uitgaven op het terrein van de voorzieningen.

Deze stelling maakt deel uit van een breder betoog met als kernvraag

of de verdeling via een vast bedrag per inwoner wel voldoende rekening houdt met een aantal specifieke omstandigheden, waaronder het relatieve aantal ouderen en gehandicapten. Daarbij hebben wij er met name op gewezen dat niet zozeer aantallen ouderen en gehandicapten van belang zijn, maar veel meer de mate van gebruik telt. We hebben al eerder aangegeven dat wij daarom een nadere verfijning onnodig achten. Daarmee kan de Raad voor de gemeentefinanciën ook instemmen.

7 Evaluatie

De leden van de CDA-fractie hebben de regering gevraagd om aan te geven welke evaluatiecriteria gehanteerd zullen worden. Zij tekenen hierbij aan dat het naar hun mening past om deze wet na het verstrijken van de evaluatietermijnen in te trekken en zonodig deze taken in de Gemeentewet op te nemen.

Om deze reden bepleiten deze leden om een einddatum in de WVG op te nemen. De leden van de PvdA-fractie waarderen weliswaar dat in de evaluatie ook zal worden meegenomen of de verdeelsleutel voor de gemeenten voldoende rekening houdt met het aantal ouderen en gehandicapten, maar zagen dit liever op voorhand goed geregeld. De leden van de fractie van D66 hebben gevraagd waarom de evaluatie eerst vanuit de centrale overheid wordt afgerond en pas daarna de resultaten daarvan aan cliëntenorganisaties worden voorgelegd. Zijn, zo vragen deze leden, de ervaringen van cliënten niet een van de belangrijkste punten van de evaluatie?

Ingaande op de vraag van de leden van de CDA-fractie welke criteria in het kader van de evaluatie gehanteerd zullen worden, merken wij op dat er strikt genomen er eigenlijk maar één criterium is: voldoen gemeenten aan de in de WVG vervatte zorgplicht. Worden, met andere woorden, de beperkingen die gehandicapten ondervinden op het gebied van het wonen en van het zich binnen en buiten de woning verplaatsen daadwerkelijk door de gemeenten met voorzieningen weggenomen, c.q. zoveel mogelijk verminderd.

Anders dan de leden van de CDA-fractie achten wij het niet gewenst om op voorhand al te bepalen dat de wet na de evaluatie wordt ingetrokken. Wij geven er de voorkeur aan eerst de resultaten van de evaluatie af te wachten en op basis daarvan te beslissen of het wellicht wenselijk zou zijn om de verstrekking van gehandicaptenvoorzieningen in te kaderen in de Gemeentewet of een andere wet.

Met betrekking tot de opmerking van de leden van de fractie van de PvdA dat zij liever zagen dat de verdeelsleutel op voorhand goed geregeld is, verwijzen wij naar ons antwoord in de vorige paragraaf.

Aan de door de leden van de fractie van D66 in het voorlopig verslag gestelde vraag of wij voornemens zijn «om bij de evaluatie ook cliëntenorganisaties te betrekken?», hebben wij, naar nu blijkt, ten onrechte een formele betekenis toegekend. Ons antwoord dat wij er de voorkeur aan geven dat de evaluatie door of vanwege de centrale overheid, «zijnde verantwoordelijk voor een goede uitvoering van de WVG», geïnitieerd en begeleid wordt, dient ook in dat licht gezien te worden. Zoals wij in datzelfde verband al hebben aangegeven stellen wij het zondermeer op prijs om kennis te nemen van de zienswijze van cliëntenorganisaties. Kennisneming van deze zienswijze behoeft natuurlijk niet alleen na afloop van de evaluatie plaats te vinden.

Met name ook in de fase voor de evaluatie (en eventueel tijdens de evaluatie) is het waardevol om kennis te hebben over de ervaringen van cliënten, zoals die zijn opgetekend door de cliëntenorganisaties. Aan de

in de vraag van deze leden vervatte suggestie om ook in die fase(n) cliëntenorganisaties te horen, geven wij dan ook gaarne gevolg.

Diverse opmerkingen

De leden van de SGP-fractie vragen om meer informatie over hoe in andere EG-landen de verstrekkingen aan gehandicapten is geregeld.

In andere EG-landen zijn er ook voorzieningen op de terreinen wonen, vervoer en zorg voor gehandicapten. De vormen van verstrekkingen en de vormgeving en financiering zijn zeer uiteenlopend. Een aantal basisvoorzieningen, zoals rolstoelen en hulpmiddelen, komen in alle EG-landen voor. Er bestaan op dit terrein geen internationale rapportages of cijfermatige overzichten.

De leden van de SGP vragen of, nu de gemeenten steeds meer verantwoordelijkheid krijgen, het niet wenselijk is om het eigen belastinggebied van de gemeenten te vergroten.

Het Kabinet is van mening dat bestuurlijke vernieuwing impliceert dat de lagere overheden in beginsel ook financieel een grotere zelfstandigheid wordt toegekend. Autonome lagere overheden met een groot takenpakket dienen naar het oordeel van het kabinet niet geheel afhankelijk te zijn van middelen waarvan de hoogte alleen op Rijksniveau wordt bepaald. Tegen deze achtergrond is door het kabinet in maart 1992 de Commissie verruiming van de eigen middelen van lagere overheden, de commissie-Kam, ingesteld. Deze Commissie, die op 31 augustus 1992 haar rapport heeft uitgebracht, kreeg de opdracht te bezien op welke wijze een substantiële verruiming van het relatieve aandeel van de eigen belastingen in het totaal van de inkomsten van de gemeenten en provincies vorm zou kunnen worden gegeven. De commissie acht verruiming van de eigen middelen voor lagere overheden zinvol; daar tegenover zou een gelijktijdige verlaging van bij voorkeur specifieke uitkeringen moeten staan.

Het Kabinet zal u na het zomerreces zijn standpunt over de in het rapport aangereikte belastingmogelijkheden doen toekomen. Voor het overige kan worden verwezen naar een brief van de staatssecretarissen van Binnenlandse Zaken en van Financiën van 29 januari j.l. (Tweede Kamer, 22 236, nr. 14).

In antwoord op de de vraag van het lid van de RPF-fractie of de verplaatsing van de gehandicaptenvoorzieningen naar een sociale voorziening niet de deur opent naar fraude, analoog aan de bijstand, merken wij op dat ons inziens de enkele omstandigheid dat bepaalde leefvoorzieningen waarvoor men wegens ziekte of gebrek in aanmerking wordt gebracht, niet meer op grond van een sociale verzekeringswet, maar op grond van een sociale voorziening worden verstrekt, niet als gevolg daarvan opeens de fraudegevoeligheid zal verhogen. In dit verband attenderen wij er nog op dat de WVG, zijnde een voorzieningwet, toch wezenlijk verschilt van een uitkeringswet als de ABW.

Zo heeft de inkomenstoets in de WVG een veel beperktere betekenis dan in de ABW. Met betrekking tot de vraag waarom het vermogen buiten beschouwing wordt gelaten, tekenen wij aan dat hoewel wij het op zich zondermeer aanvaardbaar achten dat een beroep kan worden gedaan op de verantwoordelijkheid van de gehandicapte om ook zelf in de kosten van een voorziening bij te dragen, wij niet van mening zijn dat die medeverantwoordelijkheid ook zo ver zou kunnen gaan dat van hem verlangd zou mogen worden dat hij daarvoor zijn spaartegoeden aanspreekt.

Overigens brengt het regiem van een sociale voorziening niet met zich mee dat per definitie het vermogen in ogenschouw genomen moet

worden, zodat ook niet gesteld kan worden dat het wetsvoorstel strijdig met dat regiem zou zijn.

Artikelsgewijze opmerkingen

De leden van de PvdA-fractie stellen vast dat op de vraag of de mogelijkheid van beroep ook geldt voor de hoogte van de eigen bijdragen ontkennend is geantwoord en vragen om dat antwoord alsnog te motiveren.

Met het door deze leden bedoelde antwoord hebben wij slechts willen aangeven dat de hoogte van de eigen bijdrage niet uitdrukkelijk is vermeld in artikel 9 van het wetsvoorstel. Dit betekent echter niet dat een gehandicapte in een beroepszaak de hoogte van de door hem verschuldigde eigen bijdrage niet zou kunnen betwisten. Als de gehandicapte van mening is dat de gemeente bij de toekenning van een voorziening een in zijn ogen te hoge eigen bijdrage vordert, dan is hij de facto van mening dat de gemeente hem een adequate (dus financieel bereikbare) voorziening onthoudt. Tegen een niet-juiste toekenning, c.q. een (gedeeltelijke) weigering van een voorziening wordt in voormeld artikel wel expliciet beroep opengesteld.

Deze nota gaat vergezeld van een tweede nota van wijziging. Voor een toelichting op de voorgestelde wijziging van de artikelen 4 en 5 verwijzen wij naar paragraaf 1.3. Ons voorstel met betrekking tot de wijziging van artikel 10 en in het verlengde daarvan de wijziging van de artikelen 11 tot en met 13 hebben wij toegelicht in paragraaf 3.1. In onderscheidenlijk de artikelen 6, 7, 14, 15, 17 en 19 zijn wetstechnische, c.q. redactionele aanpassingen verwerkt.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
E. ter Veld

De Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,
E. Heerma

De Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,
H. J. Simons